

Затверджено
Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н
Форма № П - 4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ

«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій

Форма навчання заочна

Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева

«_____» _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему

**СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи Колесник Оксана Анатоліївна

_____
(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Соколова Альона Миколаївна

_____
(підпис, дата)

Рецензент Мелешко Ірина Анатоліївна

Полтава 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Фінансова стійкість підприємства та чинники її забезпечення.....	6
1.2 Характеристика сучасних методів оцінки фінансової стійкості підприємства.....	14
1.3 Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства	25
Висновки за розділом 1.....	34
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ "ХЕРСОНСЬКИЙ ХЛІБОКОМБІНАТ".....	36
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".....	36
2.2 Аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".....	45
2.3 Інтегральна оцінка фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".....	52
Висновки за розділом 2.....	62
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ "ХЕРСОНСЬКИЙ ХЛІБОКОМБІНАТ".....	64
3.1 Прогнозування фінансової стійкості підприємства на основі методів аналізу ймовірності банкрутства.....	64
3.2 Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах.....	73
3.3 Фінансові інвестиції як складова підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".....	81
Висновки за розділом 3.....	94
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Фінансова стійкість суб'єкта господарювання є однією з головних умов успішної та стабільної роботи підприємства в ринкових умовах. Якщо підприємство фінансово стійке і платоспроможне, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при отриманні кредитів, залученні інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вища стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менший ризик банкрутства.

Визначення меж фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта відноситься до числа найбільш важливих економічних проблем в умовах переходу до ринкової економіки, оскільки недостатність фінансової стійкості може привести до неплатоспроможності і відсутності в нього засобів для розвитку фінансово-економічної діяльності.

Окремі теоретичні та методичні аспекти оцінки фінансової стійкості підприємства розглядаються в наукових працях провідних науковців України: А.Е.Воронкової, В.М.Кочеткова, І.В. Дем'яненко, І.О.Бланка, Л.О.Лігоненко, Н.М. Ушакової, Т.Є. Унковської, Ю. М. Ярошенка та інших, зарубіжних фахівців: А.Д.Шеремета, В. К. Хорна, В.В. Ковальова, В.Г.Артеменка, В.М. Родіонової, І.Т.Балабанова та інших, не містять достатнього інструментарію сучасних методів оцінки фінансової стійкості підприємства та напрямів її забезпечення, що поглиблює актуалізацію дослідження в цьому напрямку.

Саме об'єктивна потреба підприємств в удосконаленні забезпечення фінансової стійкості і обумовили актуальність даної теми дослідження.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад сучасних методів оцінки фінансової стійкості підприємства та розробці практичних рекомендацій щодо її забезпечення.

Для досягнення зазначеної мети поставлені такі завдання:

- визначити сутність фінансової стійкості підприємства та факторів її забезпечення в сучасних умовах;
- розкрити сучасні методи оцінки фінансової стійкості підприємства;
- розглянути механізм управління фінансовою стійкістю підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат";
- зробити аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат";
- провести інтегральну оцінку фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат";
- дослідити використання методів аналізу ймовірності банкрутства для прогнозування фінансової стійкості;
- розробити шляхи удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах;
- запропонувати напрями залучення фінансових інвестицій з метою підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

Об'єкт дослідження – процес оцінки фінансової стійкості підприємства та напрямів її забезпечення.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні питання щодо оцінки фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" та напрямів її забезпечення.

Розроблення наукових положень, методичних і практичних рекомендацій здійснено на підставі опрацювання статистичних даних та вивчення результатів господарської діяльності підприємства ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за період 2016-2018 рр.

У ході дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи дослідження: методи порівнянь, групування, спостереження, комплексної оцінки, аналізу та синтезу, статистичних порівнянь тощо. Метод причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний використовувалися при розробці

пропозицій щодо напрямів забезпечення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

Інформаційною базою для написання магістерської роботи були Закони України, правові та нормативні акти Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, періодичні українські та зарубіжні видання, монографії, річна звітність ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", результати власних досліджень та державна статистична звітність.

Практичне значення одержаних у дипломній роботі результатів полягає в розробці рекомендацій щодо напрямів забезпечення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", а саме: використання методів аналізу ймовірності банкрутства для прогнозування фінансової стійкості; шляхів удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах; напрямів залучення фінансових інвестицій з метою підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

Результати дипломного дослідження були апробовані на VIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний рух науки» (м. Дніпро, 3-4 жовтня 2019 р.) (додаток А), що засвідчено сертифікатом (додаток Б).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність фінансової стійкості підприємства та чинники її забезпечення в сучасних умовах

На діяльність підприємства негативно впливають не тільки фактори зовнішнього середовища, а й відсутність відповідного рівня фінансової стійкості. Недостатня увага до процесу управління фінансовою стійкістю на підприємстві призводить до виникнення кризових явищ, ускладнює процес виходу з них і стримує процес економічного зростання підприємств. Стійке економічне зростання підприємства забезпечується формуванням достатнього рівня власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку і є істотним чинником підвищення його фінансової стійкості.

В науковій літературі поняття «стійкість» ототожнюється з такими поняттями, як «сталість» (незмінність, постійність) та «стабільність» (забезпечення сталості). Фінансова стійкість (ФС) сучасних економічних систем постає як неоднозначна та багатофакторна фінансово-економічна категорія. Розглядати її зазвичай вважається найбільш об'єктивним з різних позицій, передусім як базисне поняття в управлінні підприємством. Переважно фінансова стійкість взаємопов'язаним чином зіставляється із сукупним ресурсним потенціалом підприємства, але таке ґрунтовне дослідження фінансової стійкості потребує чіткого й однозначного категоріального апарату для розкриття цього різновекторного поняття. Незаперечним є той факт, що фінансова стійкість підприємства є базисом функціонування економічних систем за умов нестабільності економічних процесів, невизначеності та динамічності економічного середовища.

Щодо визначення економічної природи такого поняття, як фінансова стійкість, то існує безліч точок зору, що мають або спільні риси, або суттєві відмінності. У зв'язку з цим наявні трактування цього поняття вимагають

систематизації та уточнення. Дослідження наявних в економічній літературі характеристик і визначень фінансової стійкості представлено в таблиці 1, що дає підстави для висновку про суттєві розбіжності та недоліки у відтворенні сутності фінансової стійкості підприємства [35].

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «фінансова стійкість підприємства» в економічних літературних джерелах різними авторами

Автор	Поняття	Ключові слова
1	2	3
М.Я. Коробов [34]	«Якщо параметри діяльності підприємства відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, говорять про фінансову стійкість підприємства, фінансова стійкість формується під впливом рентабельності діяльності. Якщо підприємство збиткове, малорентабельне, якщо величина прибутку падає, говорити про задовільний фінансовий стан, фінансову стійкість не доводиться».	Позитивна характеристика фінансового стану.
Г.В. Савицька [65]	«Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику».	Здатність функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів.
Н.А. Мамонтова [45]	«Економічний стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва та реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва»; «свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрями розміщення».	Економічний стан, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність. Забезпеченість власними фінансовими ресурсами.
А.В. Лісовий [43]	«Дослідження здатності мобілізувати фінансові ресурси та використання їх у напрямі, який забезпечить економічне зростання».	Здатність мобілізувати фінансові ресурси.
Л.О. Ващенко [14]	«Це один із фінансових станів підприємства, що стає можливим лише за наявності конкретних видів, кількості та якості ресурсів, які є необхідними та достатніми для досягнення поставленої мети».	Фінансовий стан, що є необхідним та достатнім для досягнення поставленої мети.

Продовження табл. 1.1

1	2	3
Т.М. Белікова [7]	«Це відсутність дебіторських і кредиторських заборгованостей, своєчасний розрахунок за своїми зобов'язаннями та використання виключно власних коштів для примноження активів установи».	Відсутність заборгованостей.
В.І. Куцик, Н.В. Борисенко [40]	Фінансова стійкість визначається як певне співвідношення величини: структури та складу активів, зобов'язань і власного капіталу, а також зазначається, що «стійке фінансове становище формується в процесі всієї виробничо-господарської або комерційної діяльності підприємства».	Певне співвідношення величини.
О.М. Тридід [78]	«Відмінними рисами визначення цього поняття від наявних є врахування руху капіталу; зважування на необхідність та достатність адаптації фінансово стійкого підприємства до простору і часу».	Врахування руху капіталу. Адаптація до простору і часу.

Аналіз сутності та змісту фінансової стійкості, з точки зору зарубіжних вчених-економістів представлений в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Визначення поняття «фінансова стійкість» зарубіжними вченими

Автор	Визначення фінансової стійкості
Маршалл Дж. Ф. і Бансал Віпул К. [46]	розглядають фінансові нововведення, і тенденції, що намічаються при цьому, як зовнішні чинники і умови фінансової стійкості підприємства; на думку даних авторів, прогноз очікуваних значень фінансових показників і допустимих діапазонів їх варіації має, перш за все, орієнтуватися на нові фінансові продукти; при цьому велика увага приділяється технологіям забезпечення фінансової стійкості
Хиггинс Р. С. [82]	пропонує наступну систему показників фінансової стійкості: питома вага позикових засобів в активах; питома вага акціонерного капіталу в активах; фінансова структура капіталу компанії; частка довгострокової заборгованості в капіталі; питома вага позикових засобів в капіталі
Ньюман Дерек Л., Дейвіс Леслі Д. [53]	виділяють умови фінансової стійкості «где отдача прибыли от активов компании превышает стоимость заимствований, положительная маржа отражена в увеличении отдачи капитала фирмы»
К. Друрі, К. Хедцервік [22]	вважають, що оцінка фінансової стійкості підприємства визначається його фінансовою незалежністю; вона пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів; фінансова стійкість у довгостроковому плані характеризується співвідношенням власних і позикових коштів.

Багато зарубіжних авторів підкреслюють, що фінансова стійкість організації визначається правилами, спрямованими одночасно на підтримку рівноваги фінансових структур і на уникнення ризиків для інвесторів і кредиторів. На їхню думку, фінансову стійкість доцільно вимірювати показниками, які характеризують різні види співвідношення між власними та позиковими джерелами коштів, що використовуються для формування майна, відображеного в активі балансу.

Сучасні українські науковці розглядають наступне визначення поняття «фінансова стійкість».

Лищенко М.О. зазначає, що «фінансова стійкість» досягається за умови виконання конкретних заходів, які націлені на ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, з одночасним збереженням платоспроможності, яка є зовнішнім проявом стійкості підприємства [42].

Стрішенець О. дає наступне визначення фінансової стійкості – це узагальнююча якісна оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання, яка відображає основні тенденції зміни фінансових відносин під впливом найрізноманітніших чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх, і виражається в кредитоспроможності підприємства, а також у постійному зростанні прибутку й капіталу при мінімальному ризикові [74].

Тульчинська С. О. вважає, що фінансову стійкість слід розглядати як особливий збалансований стан рівноваги підприємства, за якого відбувається раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечити його стабільне функціонування та розвиток, за наявності складних дестабілізуючих умов його середовища [79].

Фінансова стійкість – одна з найважливіших характеристик оцінки фінансового стану підприємства, яка визначає ефективне фінансове управління підприємством. Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу, при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня

ризик. Найважливішою формою стійкості підприємства є його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Для цього підприємство повинно володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і при необхідності мати можливості залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним [63].

Фінансова стійкість підприємства зазнає впливу багатьох чинників. Для управління окремими з них, підсилення або послаблення їхньої дії на фінансову стійкість підприємства ці чинники можна подати в групах залежно від місця виникнення й ступеня важливості.

За рівнем виникнення розрізняють внутрішні та зовнішні чинники.

Залежно від ступеня значущості виділяють чинники I (базові), II (похідні) та III рівнів (деталізуючі).

Чинники I рівня – це узагальнюючі, або базові, чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії інших дрібних чинників.

До чинників I рівня відносять фазу економічного розвитку системи; стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного циклу розвитку економічної системи є основним зовнішнім чинником, який впливає на фінансову стійкість підприємства. Залежно від фази економічного розвитку системи різними будуть темпи реалізації продукції, виробництва, їх співвідношення, рівень доходів підприємства та населення, інвестицій підприємства в товарні запаси. Так, у часи економічної кризи темпи реалізації продукції менші від темпів виробництва, зменшуються вкладення в товарні запаси, що призводить до ще більш значного скорочення реалізації й одночасного зменшення рівня доходів населення та доходів підприємства. Отже, знижуються платоспроможність і ліквідність підприємств, що неодмінно негативно відобразиться на його фінансовій стійкості.

Другим базовим чинником I рівня виступає стадія життєвого циклу підприємства. Вона є основним чинником для визначення

загальнооекономічної мети діяльності суб'єкта господарювання, для досягнення якої спрямовуватимуться всі його інші стратегії (фінансова стратегія, стратегія управління обсягами діяльності, стратегія управління власним і позиковим капіталом). Особливу увагу слід приділяти з'ясуванню специфіки кожної стадії, його розвитку, оскільки специфіка окремої стадії розвитку підприємства впливати також на його потенційні можливості із забезпечення обсягів діяльності, а звідси – величини прибутку, утворення приросту активів і їх фінансування за рахунок окремих джерел, зокрема власними фінансовими ресурсами в необхідній кількості з метою самофінансування й водночас опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства.

Чинники II рівня є похідними. Вони виступають результатом дії основоположних, тобто базових, чинників (фази економічного розвитку системи й стадії життєвого циклу підприємства). До чинників II рівня, або похідних, відносять:

- середній рівень доходів населення;
- демографічну ситуацію;
- соціальну політику держави;
- податкову політику держави;
- грошово-кредитну політику;
- амортизаційну політику;
- загальний рівень стабільності;
- стратегію управління обсягами діяльності;
- стратегію управління активами;
- стратегію управління капіталом;
- стратегію управління грошовими потоками.

Чинники II рівня бувають зовнішніми та внутрішніми.

Вплив зовнішніх чинників пов'язаний із характером державного регулювання (фінансова, податкова, амортизаційна, грошово-кредитна, соціальна й демографічна політика тощо). Від напрямів, ступеня

відповідності видів, методів цього регулювання та фази економічного циклу залежатимуть характер і глибина впливу деталізаційних чинників (чинників III рівня).

Внутрішні похідні чинники II рівня включають стратегію управління обсягами діяльності підприємства, політику управління його активами, власним і позиковим капіталом та забезпечують фінансову стійкість. Розробка стратегії передбачає визначення загальної потреби в активах, їх оптимальної структури при одночасному визначенні джерел фінансування цієї потреби й оптимізації структури капіталу, що, зі свого боку, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства. Досягнення потрібного співвідношення між коефіцієнтом прибутковості й коефіцієнтом фінансової стійкості повинно бути головною метою підприємства, оскільки цей чинник сприяє збільшенню його ринкової вартості.

Чинники III рівня є деталізаційними. За їх допомогою з'ясовують і визначають механізм впливу на фінансовий стан підприємства похідних чинників. До чинників III рівня, або деталізаційних, відносять рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегію управління власними фінансовими ресурсами й позиковим капіталом; стратегію управління ризиком.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість буває різним. Тому одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу (структури) активів підприємства.

Подібним за своїм впливом є також правильний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів й активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за

рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак разом із цим виникає ризик неплатоспроможності підприємства. Оптимізація управління поточними активами полягає в тому, щоб забезпечити достатньо високий рівень прибутковості активів при одночасній мінімізації ризику втрати платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості.

Другим за своєю значущістю внутрішнім чинником III рівня є стратегія управління капіталом – оптимізація складу й структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними. Зі збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства. Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а саме та частка, яка спрямовується на реінвестиційні цілі.

Тому політика розподілу й використання прибутку є одним із головних внутрішніх деталізаційних чинників, які впливають на фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

На фінансову стійкість підприємства впливають також кошти, які додатково залучаються на ринку позичкового капіталу. Зростання суми позикового капіталу, з одного боку, приводить до збільшення прибутковості власного капіталу, а з іншого – занадто велика частка позикового капіталу неодмінно призводить до зменшення фінансової стійкості підприємства, зростання ризиків утрати платоспроможності й фінансової незалежності. У зв'язку з цим важливим є чинник правильного використання ефекту від фінансового левериджу та забезпечення оптимізаційної структури капіталу.

Вплив зовнішніх чинників III рівня на фінансову стійкість особливо помітний на стадії кризового періоду економіки. Із фінансовою стійкістю підприємства тісно пов'язаний платоспроможний попит населення, оскільки зростання обсягу попиту є стимулом для розширення обсягу його діяльності.

Розширення діяльності підприємства вимагає зростання активів підприємства, яке, зазвичай, зумовлює потребу в пошуку додаткових джерел фінансування. Залучення додаткових джерел фінансування призводить до

змін у структурі джерел фінансування активів, а отже, впливає відповідно на ступінь фінансової стійкості підприємства.

Таким чином, в цьому розділі дипломної роботи було проведено дослідження поняття "фінансова стійкість". За результатами дослідження можна зробити висновок, що фінансова стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, який гарантує йому постійну платоспроможність; характеризує ступень фінансової незалежності підприємства, прибутковості, фінансової рівноваги протягом тривалого періоду, незважаючи на вплив внутрішніх і зовнішніх факторів. З'ясовано, що на фінансову стійкість впливають внутрішні та зовнішні чинники, які поділяються на три рівні. Наступним етапом дослідження буде аналіз методів оцінки фінансової стійкості підприємства.

1.2 Характеристика сучасних методів оцінки фінансової стійкості підприємства

Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності. Фінансово стійким є такий господарюючий суб'єкт, котрий за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується за своїми зобов'язаннями в зазначений термін [11, с.214].

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним

співвідношенням активів та джерел їх фінансування.

Користувачами результатів аналізу фінансової стійкості можуть бути засновники підприємства, його керівництво, ділові партнери та банки. Саме оцінювання фінансової стійкості дозволяє зовнішнім користувачам визначити фінансові можливості підприємства в майбутньому.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан [86].

Оцінюючи фінансову стійкість підприємства, можна зробити певний висновок залежно від мети аналізу:

- власники підприємства (акціонери, інвестори та інші особи, що зробили внески у статутний капітал) віддають перевагу допустимому зростанню частки позикових коштів;
- кредитори (постачальники ресурсів, банки) навпаки – віддають перевагу суб'єктам господарювання з високою часткою власного капіталу.

Важливим економічним аспектом є визначення меж фінансової стійкості. Так, недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і взагалі діяльності господарюючого суб'єкта. Надлишкова фінансова стійкість також негативно впливає на виробничо-господарську діяльність, оскільки виступає гальмом її розвитку, збільшуючи затрати підприємства надлишковими запасами і резервами [66].

Як фінансово-економічна категорія фінансова стійкість виражається системою відносних і абсолютних показників. Наявні методики аналізу фінансової стійкості підприємства передбачають проведення досліджень у декілька етапів. Залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних літературних джерел відрізняються.

Схематична модель визначення фінансової стійкості підприємства

представлена на рис. 1.1.

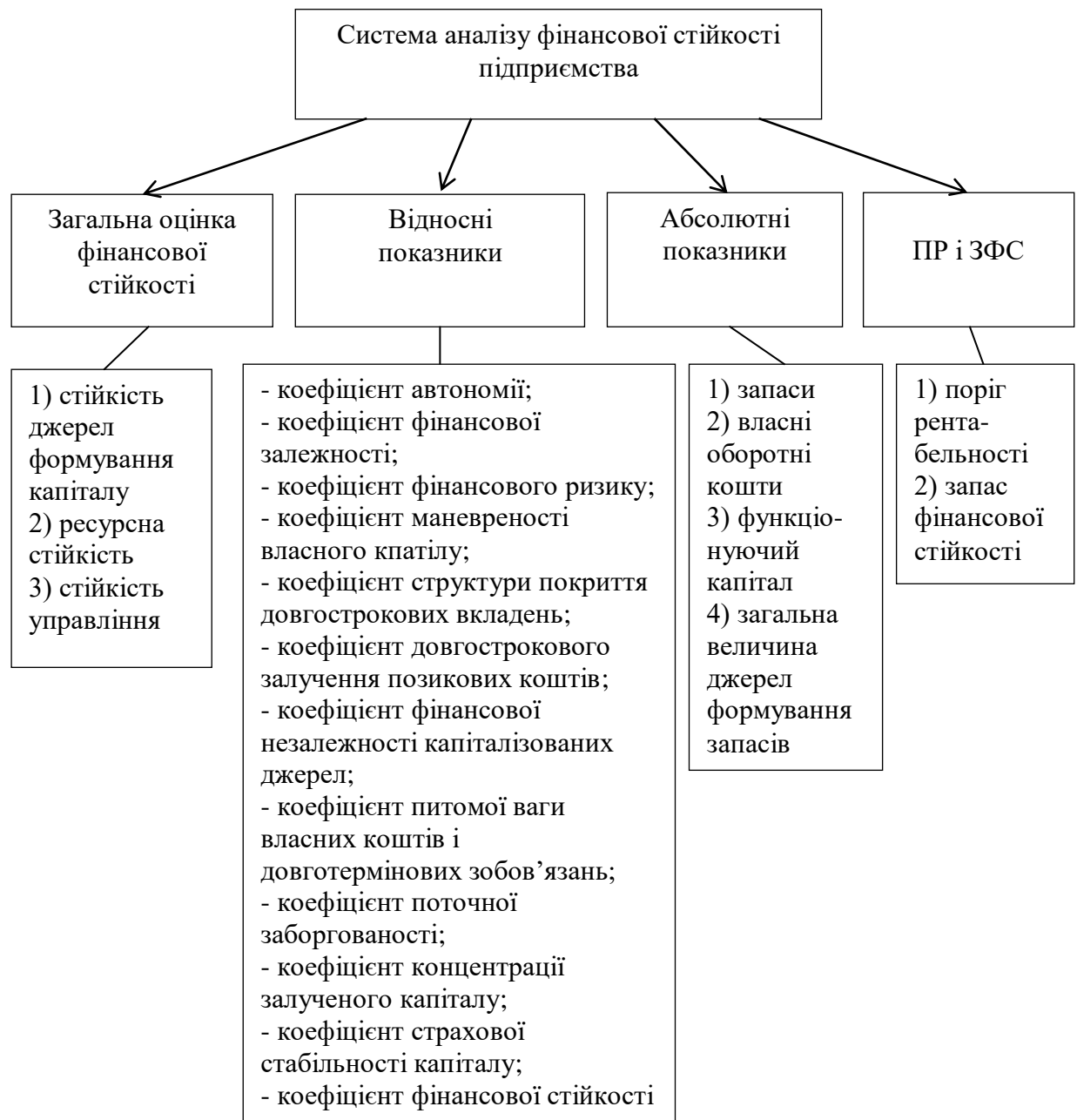

Рисунок 1.1 – Комплексна методика визначення фінансової стійкості підприємства [66]

Як правило, аналіз проводиться у такій послідовності:

- 1) загальна оцінка фінансової стійкості;
- 2) розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості;
- 3) розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які

характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства;

4) розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості.

Загальне оцінювання фінансової стійкості передбачає визначення:

- 1) стійкості джерел формування капіталу;
- 2) ресурсної стійкості;
- 3) стійкості управління.

Дослідження структури пасиву балансу дає змогу пасиву балансу дає змогу встановити можливі причини фінансової стійкості (нестійкості) підприємства. Так. Збільшення частки власного капіталу за рахунок будь-якого джерела сприяє посиленню фінансової стійкості підприємства.

Наявність нерозподіленого прибутку може розглядатися як джерело поповнення оборотних засобів і зменшення поточної кредиторської заборгованості. Особлива роль аналізу власного капіталу під час оцінювання фінансової стійкості зумовлена його функціями. Статутний і додатковий капітал підприємства дають змогу ефективно організувати процес виробництва продукції, застосувати прогресивні технології, висококваліфіковану робочу силу, посилити позиції на ринку [61].

Величина власного капіталу загалом забезпечує довіру партнерів підприємства, що визначає можливість отримання від них фінансових вкладень в разі необхідності усунення впливу несприятливих факторів. Незначна частка власного капіталу посилює підприємницький ризик кредиторів.

Аналіз ресурсної стійкості як складової фінансової стійкості включає: рівень співробітництва підприємства із суб'єктами ринкової інфраструктури; ступінь інтегрованості підприємства у системі виробничих відносин; залежність ефективності діяльності підприємства від стану економіки країни; спроможність підприємства до залучення коштів; контроль грошових потоків.

Стійкість управління (організаційно-функціональної стійкості) аналізується з погляду адекватності організаційної та виробничої структури підприємства вибраній стратегії розвитку та ринковій кон'юнктурі.

Інформаційною базою для оцінювання фінансової стійкості підприємства є дані [85]:

- балансу;
- звіту про фінансові результати;
- звіту про рух грошових коштів;
- звіту про власний капітал;
- дані статистичної звітності та оперативні дані.

Розглянемо більш детально методи оцінки фінансової стійкості.

Метод абсолютних показників. Абсолютні показники фінансової стійкості характеризують стан запасів, і показують джерела коштів, які їх покривають. У цих умовах використовують як власні оборотні кошти, так і позикові (короткострокові і довгострокові позики і кредити).

До абсолютних показників фінансової стійкості відносять такі групи показників [86]:

1. Наявність власних оборотних коштів. Розраховується як різниця між джерелами власних і прирівняних до них коштів (1 розділ пасиву балансу) і необоротними активами (розділ 1 активу балансу).

$$НВОК = ВК - НА, \quad (1.1)$$

2. Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат.

$$ВДПД = НВОК + ДЗ, \quad (1.2)$$

3. Загальна величина основних джерел формування запасів і затрат.

$$ЗВОД = ВДПД + КК, \quad (1.3)$$

КК- короткострокові кредити і позикові кошти (за виключенням позик, не погашених у термін.

4. Надлишки (+) або нестача (-) власних оборотних коштів.

$$\Delta НВОК = НВОК - ЗЗ, \quad (1.4)$$

ЗЗ- запаси і затрати (2 розділ Активу балансу)

5. Надлишки (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів.

$$\Delta ЗВОД = ЗВОД - ЗЗ, \quad (1.5)$$

6. Надлишки (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат.

$$\Delta ВДПД = ВДПД - ЗЗ, \quad (1.6)$$

Метод відносних показників. Аналіз за допомогою відносних показників дає нам базу і для досліджень, і аналітичних висновків. При цьому методі використовується більш широкий набір показників: Коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового левериджу, та інші.

Аналіз фінансової стійкості може проводитися із використанням показників [15]:

1. Коефіцієнт автономії визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу, чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

$$K_{\kappa} = \frac{BK}{A}, \quad (1.7)$$

де ВК – власний капітал;

А – активи.

Нормативне (рекомендоване) значення даного показника - більше 0,5.

2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу характеризує частку позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства.

$$K_{\kappa PK} = \frac{PK}{K}, \quad (1.8)$$

де ПК – позиковий капітал;

К – весь капітал підприємства.

3. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу розраховується як відношення всієї суми зобов'язань по залучених коштах та суми власних коштів.

$$K_{\phi p} = \frac{ЗК}{BK}, \quad (1.9)$$

де ЗК – залучений капітал;

ВК – власний капітал.

4. Коефіцієнт маневреності власних засобів характеризує ступінь мобільності власних засобів підприємства.

$$K_{\text{мвз}} = \frac{BOK}{BK}, \quad (1.10)$$

де БОК – власні оборотні кошти;

ВК – власний капітал.

5. Коефіцієнт маневреності робочого капіталу розраховується як відношення вартості робочого капіталу (власних оборотних коштів) до суми джерел власних коштів; характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємством.

$$K_{\text{мрз}} = \frac{BOK}{PK}, \quad (1.11)$$

де BOK – власні оборотні кошти;

PK – робочий капітал.

Нормативне (рекомендоване) значення даного показника - більше 0,5.

6. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотним капіталом показує в якій мірі матеріальні запаси підприємства фінансуються за рахунок власного капіталу та не потребують залучення зовнішніх джерел фінансування.

$$K_{\text{забз}}^{BOK} = \frac{BK - HA}{З}, \quad (1.12)$$

де BK – власні кошти;

HA – необоротні активи;

З – запаси.

7. Коефіцієнт фінансової стабільності визначається як відношення власного капіталу та залученого.

$$K_{\text{фсз}} = \frac{BK}{ПК}, \quad (1.13)$$

де BK – власні кошти;

ПК – позикові кошти.

Нормативне (рекомендоване) значення даного показника - більше 1.

8. Коефіцієнт фінансової залежності - показник обернений до коефіцієнта автономії; показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн. власних коштів.

$$K_{\phi z} = \frac{A}{BK}, \quad (1.14)$$

де А – активи;

ВК – власний капітал.

Ресурсний метод. Сутність ресурсного підходу полягає в тому, що ресурси розглядаються як фактори виробництва, що залучаються для досягнення результату. Показники можуть бути з різних за економічним змістом і призначенням груп, але їх призначення - характеристика типу "економічний розвиток виробництва" у відповідності зі структурою і динамікою показників, що характеризують використання ресурсів.

Ресурсно-управлінський метод. Ефективність використовуваних ресурсів залежить від якості управління організацією. Поганий менеджмент в організації може призвести до кризової ситуації. У зв'язку з цим нарощування економічного потенціалу слід доповнити наступним умовою: темп зростання управлінських витрат на обсяг випуску продукції не повинен перевищувати темп зростання питомої витрати ресурсів для випуску цього ж обсягу продукції [61].

Метод, заснований на стохастичному аналізі. Методичні підходи до побудови багатфакторних моделей прогнозування банкрутства можуть використовуватися при прогнозуванні фінансової стійкості вітчизняних організацій.

На основі аналізу літературних джерел виокремлено три основних підходи до оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, які найбільш активно застосовуються вони у практиці господарювання:

1. Підхід на основі експертних методів або використання системи формалізованих і неформалізованих критеріїв (метод А - розрахунку, метод

Тоні Скоуна, метод Ковальова)

2. Прогнозування на основі економіко-математичних методів (метод Альтмана, модель Спрінгейта, методика Ліса, модель Тафлера)

3. Прогнозування на основі методів оцінки фінансового стану:

а) показники ліквідності застосовуються на експлерентному та леталентному етапі розвитку підприємства;

б) показники фінансової стійкості застосовуються на експлерентному етапі розвитку;

в) показники оборотності, або ділової активності - на патієнтному, віолентному та коммутантному етапах розвитку;

г) показники рентабельності капіталу (на віолентному та леталентному етапі), а показники рентабельності продукції - на віолентному, комутантному, та леталентному етапі розвитку організації. Застосування на практиці розглянутих підходів сприятиме вчасному попередженню кризових ситуацій у діяльності сучасних суб'єктів господарювання.

Фінансово-економічні коефіцієнти та абсолютні показники типу фінансової стійкості визначаються за інформацією бухгалтерського балансу і характеризують фінансову стабільність підприємства з погляду співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів. Водночас, оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Серед цих показників чільне місце посідають поріг рентабельності (ПР) та запас фінансової стійкості (ЗФС), які розраховуються за інформацією звіту про фінансові результати [34]:

$$ПР = \frac{ПВ}{КМД} \quad (1.15)$$

де ПВ – постійні витрати;

КМД – коефіцієнт маржинального доходу в операційному доході.

$$\text{КМД} = \frac{\text{МД}}{\text{ОД}} = \frac{\text{ОД}-3\text{В}}{\text{ОД}} \quad (1.16)$$

де 3В – змінні витрати;

ОД – операційний дохід.

Поріг рентабельності – це вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат.

Тобто, іншими словами, це вартісне вираження точки беззбитковості підприємства або беззбитковість операційної діяльності підприємства.

Чим менша величина порога рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство. Проте в умовах суттєвого зростання операційного доходу часто одночасно зростають операційні витрати, а отже, і поріг рентабельності. Тому важливо забезпечити перевищення темпу приросту операційного доходу над темпом приросту порога рентабельності, в результаті чого відбуватиметься зниження частки порога рентабельності в операційному доході. Тобто, більша частина операційного доходу працюватиме не на покриття операційних витрат, а на одержання прибутку від операційної діяльності.

$$\text{ЗФС} = \frac{\text{ОД}-\text{ПР}}{\text{ОД}} \times 100\%. \quad (1.17)$$

Запас фінансової стійкості характеризує максимально допустимий процент зменшення операційного доходу доти, поки операційна діяльність залишатиметься беззбитковою. Він показує рівень захищеності, який є у підприємства на момент розрахунку і яким можна скористатися на випадок несприятливих обставин – зменшення обсягів виробництва чи реалізації продукції. разом з тим, рівень запасу фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів і постачальників від можливої несплати підприємством коштів за рахунками [38].

Таким чином, в цьому підрозділі магістерської роботи було розглянуто

методи оцінки фінансової стійкості підприємства, а саме: абсолютних показників; відносних показників; ресурсний метод; ресурсно-управлінський метод; метод, заснований на стохастичному аналізі. Подальші дослідження будуть присвячені механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

1.3 Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства

Одним із нових напрямків в управлінні економічною діяльністю підприємства є розробка процесу управління фінансовою стійкістю для прийняття оперативних та стратегічних управлінських фінансових рішень.

Процес управління фінансовою стійкістю підприємства повинен складатися з наступних етапів [81]:

1. Побудова системи інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства.
2. Діагностика фінансової стійкості підприємства.
3. Формування системи цільових параметрів управління фінансовою стійкістю підприємства.
4. Прогноз можливих результатів управлінських дій (обрання стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства; розробка програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства; оцінка результативності розробленої програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства).
5. Моніторинг та контроль процесу управління фінансовою стійкістю підприємства.

Ефективність процесу управління фінансовою стійкістю підприємств, в першу чергу, залежить від системи його інформаційного забезпечення. Її формування забезпечує обґрунтування альтернативних варіантів рішень і

здійснення на цій основі безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, прогнозування та підготовки оперативних управлінських рішень за всіма напрямками та цілями управління фінансовою стійкістю на підприємстві.

До складу системи інформаційного забезпечення процесу управління фінансовою стійкістю підприємств повинні входити: інформаційна база; методологічне забезпечення (наявність методологій та методик діагностики та прогнозування фінансової стійкості підприємств); програмне забезпечення (інтегрована інформаційна система управління фінансовою стійкістю на підприємствах, що базується на використанні автоматизованих інформаційних систем та сучасного програмного забезпечення).

У процесі розроблення фінансового плану пропонується поетапно прогнозувати:

- доходи, витрати й прибуток від операційної, інвестиційної, фінансової та чистий прибуток і напрями його використання;
- потребу в оборотних коштах за джерелами формування і напрямками використання;
- джерела інвестиційних ресурсів для виконання плану капітальних вкладень;
- величину і напрями використання коштів соціального спрямування;
- баланс активів і пасивів на кінець планового періоду.

На першому етапі необхідно розробити план доходів, витрат і прибутку з тим, щоб упевнитися в економічній і фінансовій результативності прогнозованих видів діяльності, достатності очікуваного чистого прибутку для самоокупності (простого відтворення) та остаточно визначитися у напрямках діяльності [2].

На другому етапі слід подбати про достатність грошових ресурсів для ритмічного кругообігу оборотних виробничих фондів і фондів обігу, тобто створити фінансові передумови виконання прогнозованих обсягів діяльності. Для цього доцільно скласти баланс грошових ресурсів, у якому відобразити

потребу в обігових коштах для формування запасів планових оборотних засобів, з одного боку, і джерела формування обігових коштів – з другого.

На третьому етапі необхідно визначити джерела фінансування капітальних вкладень, щоб уникнути недофінансування об'єктів і не допустити непланового вилучення власних коштів із обігу на капітальні вкладення. За великих обсягів капітальних вкладень доцільно скласти баланс фінансування капітальних вкладень, в якому відобразити їх напрями та конкретні джерела фінансування. Якщо підприємство залучає зовнішні інвестиції на визначений строк, треба спершу скласти розрахунок їх окупності. За невеликих обсягів капітальних вкладень джерела і напрями використання коштів на реальні інвестиції можна відобразити окремими розділами у балансі грошових ресурсів [66].

Четвертий етап пов'язаний із соціальною політикою підприємства. Щоб забезпечити успішне виконання показників бізнес-плану і фінансового плану зокрема, необхідно приділити належну увагу персоналу підприємства, його соціальному захисту, оскільки матеріальне заохочення є важливою мотивацією до праці, до новацій. Від соціальної політики підприємства великою мірою залежить прогрес на підприємстві, трудова дисципліна і кадрова стабільність. Тому підприємству доцільно виробити систему матеріального заохочення, поєднати її з результатами праці та кінцевими фінансовими результатами підприємства, визначити джерела фінансування, скласти кошторис та забезпечити прозорість і гласність використання коштів.

На завершальному етапі необхідно скласти прогнозний баланс активів і пасивів підприємства на кінець планового періоду, визначити структурні зміни, які відбудуться за умов виконання фінансового плану, оцінити їх вплив на фінансовий стан підприємства, розрахувати очікувані показники, за якими оцінюється фінансова стабільність, провести їх порівняльний аналіз за останні 3-5 періодів, з тим щоб запобігти можливому погіршенню фінансового стану підприємства. Із сказаного випливає, що кожний етап потребує певних економічно обґрунтованих розрахунків. Слід зазначити, що

комплексне фінансове планування потребує фахового підходу. У процесі розробки плану й контролю за ходом його виконання у полі зору фінансиста повинна бути вся різнобічна фінансово-господарська діяльність підприємства. Першочерговим його завданням має бути забезпечення фінансової стабільності суб'єкта господарювання шляхом максимального використання внутрішніх важелів ресурсного забезпечення кругообігу виробничих фондів, підвищення фондівіддачі і рентабельності активів, забезпечення високої ліквідності боргових зобов'язань. Водночас фінансовий менеджер повинен аналізувати доступну інформацію про діяльність конкурентів підприємства, прогнозувати вплив зовнішніх чинників на фінансовий стан підприємства, розробляти запобіжні чи альтернативні заходи, щоб забезпечити фінансову стійкість і конкурентоспроможність. необхідні передумови фінансової стабільності. Такі показники мають лягти в основу розробки фінансового плану і порівняльного аналізу фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності [64].

Управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам [3]: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня. Зрозуміло, що розглянуті визначення поняття «фінансовий механізм управління» та його елементів є досить різноманітними, але, базуючись на цих висновках, пропонуємо наступну структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [70]

Дослідивши, механізм забезпечення фінансової стійкості та його структурні елементи, можемо зазначити визначення даного поняття. На думку Г. П. Скляра, сутність категорії «механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства» слід визначити як систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дозволяє підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [70].

Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта.

Процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розпочати з характеристики його складових, а також визначення послідовності певних етапів. Оскільки механізм будується на основі системного підходу, то правомірним буде виділення таких його складових, як об'єкти та суб'єкти. Отже, перший етап процесу формування повинен включати в себе визначення об'єктів управління; суб'єктів, які б здійснювали конкретні дії; а також цілей, які переслідують дані суб'єкти. У нашому випадку об'єктами можуть бути діяльність підприємства або його окремого підрозділу, певний виробничий процес, фінансова діяльність, прибуток, фінансові ресурси та ін.

Суб'єктами можуть виступати керівники вищої ланки, фінансові менеджери, фінансові служби і відділи, аналітики з фінансової безпеки та ін. Ціллю є збереження, забезпечення або досягнення певного рівня фінансової стійкості підприємства, за якого підприємство отримувало б прибуток, було платоспроможним і рентабельним.

Доцільно відзначити, що у системі управління фінансовою стійкістю важливу роль відіграє визначення головної мети, адже саме вона визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової активності та служить орієнтиром у середовищі ринкових перетворень [18].

На другому етапі необхідно оцінити поточний стан та рівень фінансової стійкості, а також виявити та здійснити аналіз чинників, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей. Оцінка поточного стану та фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі різноманітних методів фінансового аналізу (так наприклад, розрахунок показників та коефіцієнтів фінансової стійкості і порівняння їх з базовими чи нормативними значеннями та ін.).

Наступним кроком у формуванні механізму управління є визначення методів впливу на зазначені раніше чинники. Характерним для цього етапу є застосування інструментарію управління фінансовою стійкістю, вибір якого залежить від можливостей підприємства, виду його діяльності, фінансового стану, рівня організації контролю та управління на підприємстві. Інструментарій управління фінансовою стійкістю підприємства представляє собою сукупність засобів, методів, важелів, способів здійснення управлінського впливу.

Наступний етап включає розробку стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. На цьому етапі необхідно узгодити цілі розробленої стратегії з загальною стратегією підприємства.

Із численних ризиків, що супроводжують діяльність підприємства, виділяють ризик зниження фінансової стійкості. Ця проблема широко висвітлюється в працях В. Й. Плиси [60]. Цей ризик зумовлюється неефективною структурою капіталу (високим коефіцієнтом співвідношення позичених і власних коштів). Управління ризиком зниження фінансової стійкості складовою загальної стратегії управління сталістю фінансового стану підприємства. Вона полягає у розробці системи заходів щодо вияву і попередження негативних наслідків ризику з метою ліквідації збитків, пов'язаних із ним.

Для оцінки ризику зниження фінансової стійкості використовують розрахунково-аналітичні методи оцінки, що дають кількісне уявлення про цей ризик [51].

Наступний етап включає розробку стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. На цьому етапі необхідно узгодити цілі розробленої стратегії з загальною стратегією підприємства.

Передостаннім етапом розробки є реалізація стратегії. Для її реалізації керівникам необхідно мати набір методик та моделей, на основі яких

приймати найбільш доцільні рішення. Успіх реалізації розробленої стратегії підприємства залежить певною мірою від діючої системи контролю [21].

Спільним для кожного етапу розробки механізму управління фінансовою стійкістю є використання інструментів управління фінансовою стійкістю підприємства. Отже, фінансова стійкість є якісною характеристикою фінансового стану підприємства і безумовно є однією з основних фінансових складових фінансової безпеки, тому є необхідність подальшої розробки механізму управління фінансовою стійкістю як частини загальної стратегії управління підприємством.

Одним з визначених завдань на сьогодні є забезпечення відносної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку. Така рівновага характеризується високим рівнем фінансової стійкості і платоспроможності підприємства і забезпечується формуванням раціональної структури майна та капіталу, ефективними пропорціями в обсягах формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб. Формування механізму управління фінансовою стійкістю дозволить керівникам використовувати його для забезпечення стабільного функціонування та прогнозування розвитку підприємства в майбутньому.

За умови удосконалення фінансово-економічного механізму управління діяльністю підприємства стане можливим досягнення довгострокових цілей як самого підприємства, так і держави, а також стабілізація національної економіки та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

Для ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно використовувати такі основні методи [76]:

1. Виконання фінансової стратегії - формування та ефективне використання фінансових ресурсів; виявлення найефективніших напрямків інвестування; визначення головної загрози з боку конкурентів.
2. Підтримання фінансової рівноваги - забезпечення стабільної

ліквідності, платоспроможності та прибутковості; організація фінансового господарства на підприємстві таким чином, щоб операційна, інвестиційна та фінансова діяльність здійснювалися з врахуванням вимог політики антикризового фінансового управління.

3. Збалансування активів і пасивів, доходів і витрат - забезпечення достатності власного капіталу, організація руху капіталу.

4. Вибір товарних груп за швидкістю обертання - маркетинговий метод. Обираються товари, на які по оцінкам маркетологів спостерігається необмежений попит.

5. Фінансове прогнозування - передбачення ймовірного фінансового стану підприємства, обґрунтування показників фінансових планів.

6. Постійне вдосконалення методів праці - використання раціональних прийомів та методів праці, вивчення передового досвіду, його науковий аналіз і узагальнення, розробка і проектування оптимальних способів виконання виробничих завдань.

7. Здача в оренду необоротних активів - здача в оренду будівель, споруд які є власністю підприємства, і тимчасово не використовуються.

8. Успішне використання позикових коштів - успішне використання коштів кредиторів, тобто підприємство повинне забезпечити не тільки додаткове одержання прибутку, збереження і зворотність грошей, але й ліквідність його активів в цілому.

9. Розробка ефективної політики управління грошовими потоками - відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти.

Таким чином, в першому розділі дипломної роботи було проведено дослідження поняття фінансової стійкості, яке показало, що фінансова стійкість – це комплексне поняття, що залежить від численних і різноманітних факторів. Розглянуто методи її оцінки, а саме – абсолютних показників, відносних показників, ресурсний метод, ресурсно-управлінський

метод, заснований на стохастичному аналізі метод. Досліджено механізм управління фінансовою стійкістю підприємства, яке показало, що він є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить результат діяльності суб'єкта господарювання.

Висновки за розділом 1

У результаті проведеного дослідження теоретичних засад оцінки фінансової стійкості підприємства, ми зробили наступні висновки:

1. З'ясовано, що фінансова стійкість – одна з найважливіших характеристик оцінки фінансового стану підприємства, яка визначає ефективне фінансове управління підприємством. Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу, при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Визначено, що на фінансову стійкість впливають внутрішні та зовнішні чинники, які поділяються на три рівні. Наступним етапом дослідження буде аналіз методів оцінки фінансової стійкості підприємства.

2. Розглянуто, що інформаційною базою для оцінювання фінансової стійкості підприємства є дані: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал, дані статистичної звітності та оперативні дані. Для оцінки фінансової стійкості використовуються наступні методи: абсолютних показників; відносних показників; ресурсний метод; ресурсно-управлінський метод; метод, заснований на стохастичному аналізі. Подальші дослідження будуть присвячені механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Ефективність процесу управління фінансовою стійкістю підприємств, в першу чергу, залежить від системи його інформаційного забезпечення. Її формування забезпечує обґрунтування альтернативних варіантів рішень і

здійснення на цій основі безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, прогнозування та підготовки оперативних управлінських рішень за всіма напрямками та цілями управління фінансовою стійкістю на підприємстві.

3. Доведено, що управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ "ХЕРСОНСЬКИЙ ХЛІБОКОМБІНАТ"

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат"

АТ "Херсонський хлібокомбінат" засновано згідно Рішення регіонального відділення Фонду державного майна України по Херсонській області від 24 грудня 1996 року № 1504 шляхом перетворення Херсонського хлібокомбінату державного виробничо-торгівельного підприємства "Херсонхліб" у відкрите акціонерне товариство відповідно до Закону України "Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі", Закону України Про приватизацію державного майна", та діє на підставі законів України і Статуту Товариства. В 2011 році змінено найменування Товариства з Відкритого акціонерного товариства на Публічне акціонерне товариство.

Статут Товариства прийнятий зі змінами та доповненнями в новій редакції, замість Статуту зареєстрованного Херсонським місьвиконкомом 31 грудня 1996 року №4277, зі змінами та доповненнями до Статуту зареєстрованими Херсонським місьвиконкомом, реєстраційний № 1920 від 25.06.1997 року, ідентифікаційний код 00380267. Статут Публічного акціонерного товариства, зареєстрований виконавчим комітетом Херсонської міської ради від 01.12.2011 р. реєстраційний номер 14991050010000781.

Основними напрямками діяльності Товариства виготовлення хлібобулочних виробів високої якості, надзвичайного та різноманітного смаку – одне з основних питань, над яким постійно працюють всі робітники ПАТ «Херсонський хлібокомбінат». Одна зі складових успіху у цьому напрямку - модернізація обладнання. В цехах провідного підприємства Херсона працює дві нові лінії українського виробництва. Оснащений

хлібокомбінат і пакувальними машинами.

Питання розширення асортименту продукції теж не залишається осторонь: щорічно на ринку підприємством презентується до 20 нових видів кондитерських та хлібобулочних виробів. На сьогодні підприємством розроблено та запущено у виробництво біля 100 найменувань хлібобулочної продукції та 10 видів макаронних виробів. Лише нових видів хліба більше 35.

Серед них: «Житниця», «Білорусь», «Мінський», «Олешківський», «Карелія», «Троїцький десертний», білково-висівковий, білково-пшеничний.

В кондитерському цеху ПАТ «Херсонський хлібокомбінат» працює приблизно 30 робітників. Кондитерські вироби виготовляються лише з якісного продукту. ПАТ «Херсонський хлібокомбінат» здійснює виробництво більше 90 видів кондитерських виробів, серед яких:

- біля 46 найменувань тортів;
- бісквітні торти;
- повітряно-білкові торти;
- листові торти;
- весільні торти;
- вафельні торти;
- 30 найменувань тістечок в асортименті;
- 18 найменувань пряників, печива, вафель.

Протягом 2011 – 2018 років підприємством було проведено ремонт адміністративного корпусу, ремонт та модернізація ліній хлібобулочних виробів, що надала можливість досягнути збільшення обсягів виробництва продукції та зменшити витрати на їх організацію. Також, протягом останніх п'яти років підприємством було здійснено ремонт котелень, автомашин, виробничих приміщень.

В 2018 році підприємством було придбано машина для замішування тіста, прес для тіста та жиру, машина для виробництва круасанів, піч ротаційна, вистійна камера, установка для консервації тістових заготовок, шокова заморозка.

Протягом 2018 року було запроваджено нові види хлібобулочної продукції. Так, за звітний період на виробництво було поставлено Хліб «Полтавський», формовий; Хліб «Гостовий висівковий»; Хліб «Гостовий білий європейський»; Рогалик листовий «Пшеничний зерновий»; Паска «З цукатами»; Хліб «Чіабата зі смаженою цибулею»; Хліб «Гречаний смак», формовий; Хліб «З висівками», формовий.

До організаційної структури ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" входять два виробничо-промислові цехи, транспортно-ремонтний відділ та відділ технічного обслуговування, що підпорядковані заступнику голови правління з інженерно-технічних питань. Також, на підприємстві діють відділ бухгалтерії та фінансово-економічний відділ, які очолюються головним бухгалтером та начальником фінансово-економічного відділу відповідно і підпорядковується заступнику голови правління з економіки та фінансів, юридичне бюро, що підпорядковане заступнику голови правління з юридичних питань, відділ маркетингу та продажів - у підпорядкуванні заступника голови правління з маркетингу та продажів, виробничо-технічні лабораторії - у підпорядкуванні заступника голови правління з якості, торговий відділ - у підпорядкуванні заступника голови правління з торгівлі, відділ кадрів та підготовки кадрів, відділ технічної підтримки який очолюється начальником відділу. У звітному році були проведенні зміни в організації виробництва, Зокрема підприємством було проведено переозброєння виробництва на виробничому структурованому підрозділі цех № 2, шляхом перенесення лінії виробництва булочної лінії з виробничого цеху № 3.

За останні п'ять років було придбано машини для замішування тіста, прес для тіста, машини для виробництва круасанів, пакувальні машини, печі для випікання хліба та хлібобулочних виробів. При цьому ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" постійно проводить ремонт будівель та споруд виробничих цехів, та здійснює модернізації хлібобулочних ліній.

Кількість персоналу у 2016 році – 516 особи, у 2017 році – 521 осіб, у

2018 році – 509 особа.

В таблиці 2.1 проведемо розрахунок основних фінансово-економічних показників діяльності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016 -2018 рр.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+, -) показника 2017 року порів- няно з 2016 роком		Відхилення (+, -) показника 2018 року порів- няно з 2017 роком	
				абсолют- не	віднос- не	абсолют- не	віднос- не
А	1	2	3	4	5	6	7
1. Капітал станом на кінець року, тис. грн.:	35711	43249	48029	7538	21,11	4780	11,05
в т.ч. 1.1. власний капітал:	10563	12665	18415	2102	19,90	5750	45,40
1.1.1. статутний та додатковий капітал	3968	3968	3968	0	0,00	0	0,00
1.1.2. нерозподілений прибуток	6595	8697	14447	2102	31,87	5750	66,11
1.2. позиковий капітал:	25148	30584	29614	5436	21,62	-970	-3,17
1.2.1. короткостроковий позиковий капітал	20258	23024	24384	2766	13,65	1360	5,91
1.2.2. довгостроковий позиковий капітал	4890	7560	5230	2670	54,60	-2330	-30,82
2. Майно станом на кінець року, тис. грн	35711	43249	48029	7538	21,11	4780	11,05
2.1. необоротні активи	16654	24263	24122	7609	45,69	-141	-0,58
2.2. оборотні активи:	19057	18986	23907	-71	-0,37	4921	25,92
2.2.1. запаси	8310	6915	8541	-1395	-16,79	1626	23,51
2.2.2. дебіторська заборгованість	10020	10738	13716	718	7,17	2978	27,73
2.2.3. грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	727	1219	1361	492	67,68	142	11,65

Продовження табл. 2.1

A	1	2	3	4	5	6	7
3. Економічні показники:							
3.1. чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	140294	143619	168506	3325	2,37	24887	17,33
3.2. собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	110061	111580	124479	1519	1,38	12899	11,56
3.3. фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	4459	2588	7012	-1871	-41,96	4424	170,94
3.4. чистий прибуток (збиток), тис. грн.	3656	2103	5750	-1553	-42,48	3647	173,42
3.5. рентабельність (збитковість) обороту, %	2,61	1,46	3,41	-1,14	-43,81	1,95	133,04
4. Трудові ресурси:							
4.1. Середньоспів-ва чисельність працюючих, осіб	516	521	509	5	0,97	-12	-2,30
4.2. Річний фонд оплати праці, тис. грн.	19089	25310	27713	6221	32,59	2403	9,49
4.3. Середньомісячна заробітна плата, тис. грн.	3,08	4,05	4,54	0,97	31,32	0,49	12,08
4.4. Продуктивність праці, тис. грн./особу	271,89	275,66	331,05	3,77	1,39	55,39	20,09
5. Фінансові коефіцієнти:							
5.1. автономії	0,296	0,293	0,383	-0,003	-0,998	0,090	30,930
5.2. маневрування	-0,114	-0,319	-0,026	-0,205	180,418	0,293	-91,876
5.3. фінансового ризику	2,381	2,415	1,608	0,034	1,432	-0,807	-33,406
5.4. абсолютної ліквідності	0,036	0,053	0,056	0,017	47,532	0,003	5,422
5.5. покриття	0,941	0,825	0,980	-0,116	-12,341	0,155	18,896

За даними табл. 2.1 можна зробити наступні висновки. Капітал підприємства в 2017 році збільшився на 21,11% до 43249 тис. грн. Відбулося збільшення позикових коштів на 21,62 % або на 5436 тис. грн. Власний капітал збільшився на 19,9% або на 2102 тис. грн., відбулося це в результаті

збільшення нерозподіленого прибутку на 31,87% і став дорівнювати 8697 тис. грн.

Наглядно динаміку змін капіталу ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр. можна представити на рис. 2.1.

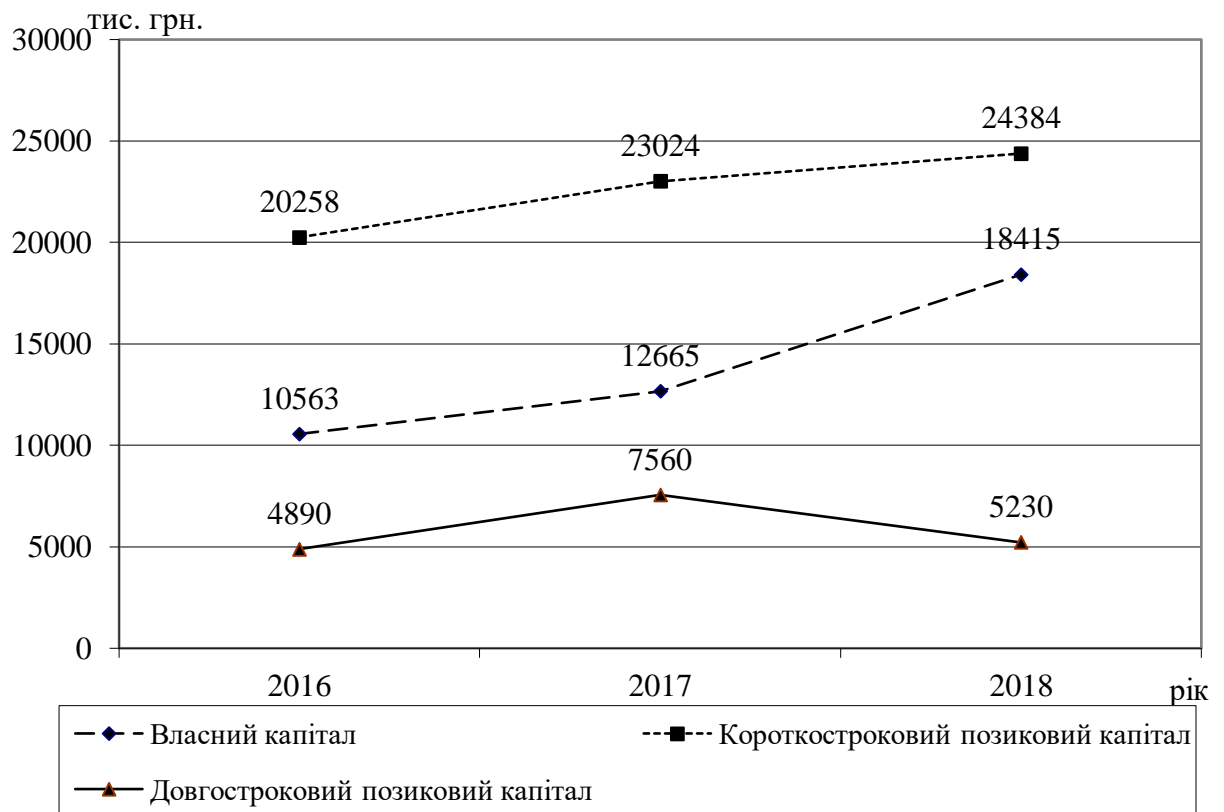

Рисунок 2.1 – Динаміка змін капіталу ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр.

У 2018 році відбулося зростання капіталу ще на 11,05% до 48029 тис. грн. На відміну від попереднього року відбулося зменшення позикових коштів на 3,17 % або на 970 тис. грн. Збільшився власний капітал на 45,4% або на 5750 тис. грн. Продовжує зростання нерозподіленого прибутку на 66,11%, який став дорівнювати 14447 тис. грн.

Динаміку змін активів підприємства за 2016-2018 рр. можна прослідкувати на рис. 2.2.

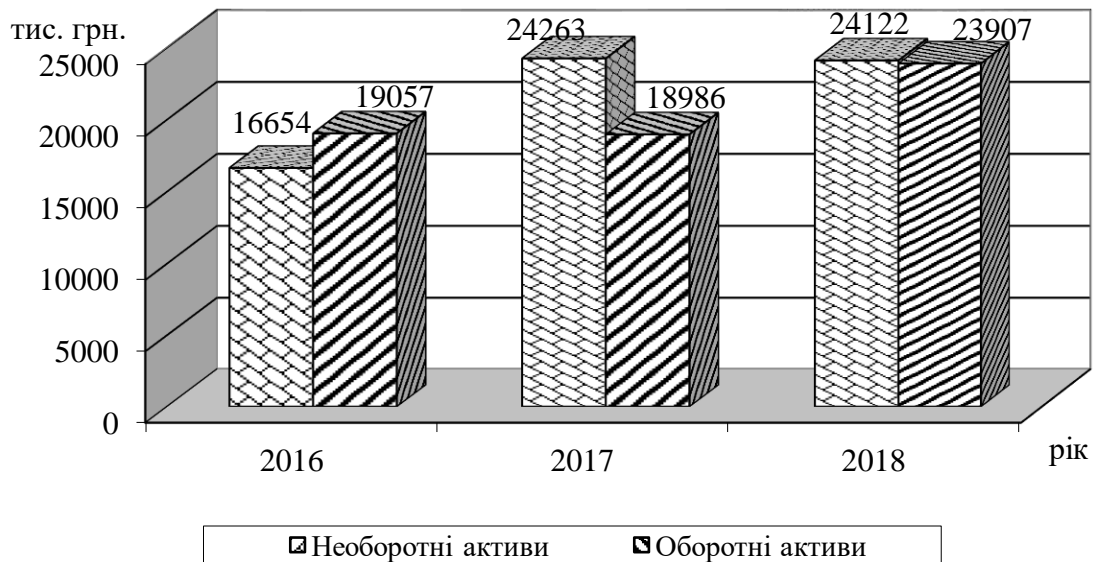

Рисунок 2.2 – Динаміка змін активів ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр.

Більшу частину майна підприємства складають необоротні активи у 2017-2018 роках, оборотні активи утворились за рахунок запасів та дебіторської заборгованості. У 2017 році відбулося збільшення дебіторської заборгованості на 7,17% до 10738 тис. грн. На підприємстві великий розмір запасів в 2016 році – 8310 тис. грн. і в 2017 році вони зменшились на 16,79%, а в 2018 році зросли на 23,51% до 8541 тис. грн.

Розглядаючи 2018 рік оборотні активи збільшились на 25,92% або на 4921 тис. грн. Відбулося збільшення запасів на 23,51% до 1626 тис. грн., продовжує зростати дебіторська заборгованість на 27,73% або на 2978 тис. грн. та грошові кошти на 11,65% до 142 тис. грн.

Необоротні активи за 2017 рік зросли на 45,69%, а в 2018 році зменшились на 0,58% і стали складати 24122 тис. грн., що більше за оборотні активи.

Розглядаючи економічні показники в табл. 2.1 можна зробити наступні висновки.

На підприємстві відбувається збільшення чистого доходу на 2,37% в 2017 році та ще на 17,33% в 2018 році. В 2017 році відбулося збільшення

собівартості продукції в порівнянні з чистим доходом менш швидкими темпами - на 1,38% або на 1519 тис. грн. У 2018 році собівартість зросла також менш швидкими темпами ніж чистий дохід - на 12899 тис. грн.

Наглядно динаміку змін основних показників фінансових результатів ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр. можна представити на рис. 2.3.

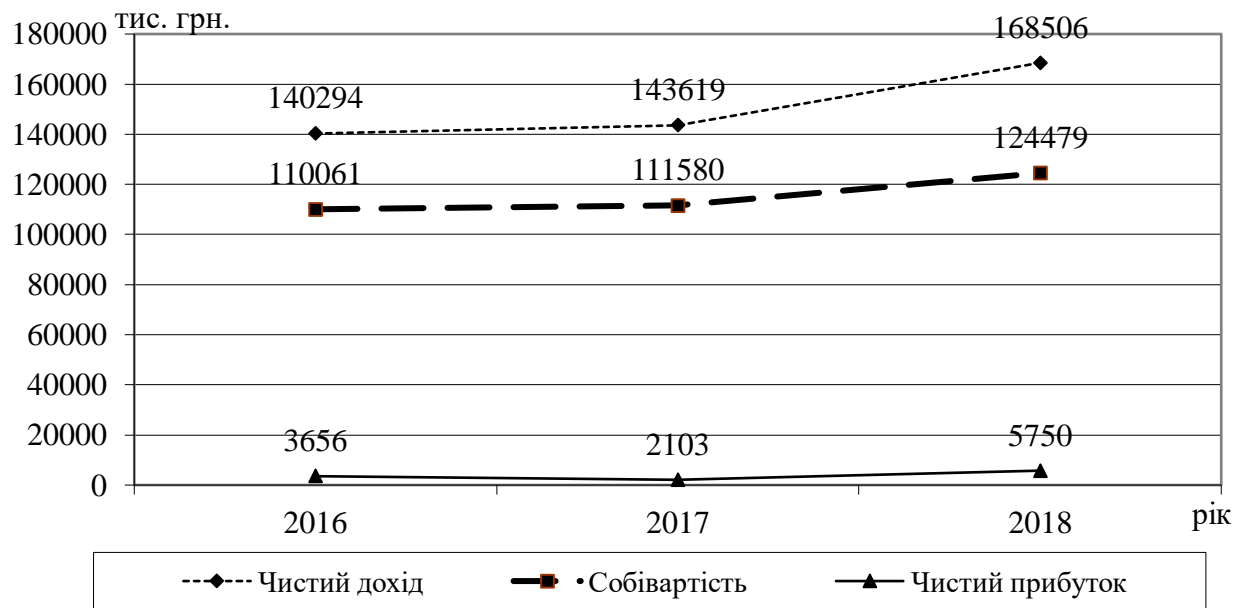

Рисунок 2.3 – Динаміка змін основних показників фінансових результатів ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр.

Як видно з рис. 2.3 підприємство отримало чисті прибутки у 2016 році. У 2017 році підприємство отримало 2103 тис. грн. чистих прибутків, що на 42,48% менше за 2016 рік. На зменшення вплинуло зростання операційних витрат. У 2018 році підприємство отримало 5750 тис. грн. чистих прибутків, що на 173,42% більше за 2017 рік. На зростання вплинуло збільшення чистого доходу більш швидкими темпами ніж витрат.

Розглядаючи трудові ресурси спостерігається збільшення персоналу в 2017 році на 5 осіб, а в 2018 році зменшення на 2,3% до 509 осіб.

Середньомісячна заробітна плата в 2018 році зросла на 12,08%, що вплинуло на позитивну роботу персоналу і становить 4540 грн. на одну особу. В результаті зросла продуктивність праці персоналу з 271,89 тис.

грн./особу в 2016 році до 331,05 тис. грн./особу в 2018 році, на що вплинуло зростання цін на хлібобулочні вироби.

Проведені розрахунки фінансових коефіцієнтів можна графічно показати на рис. 2.4.

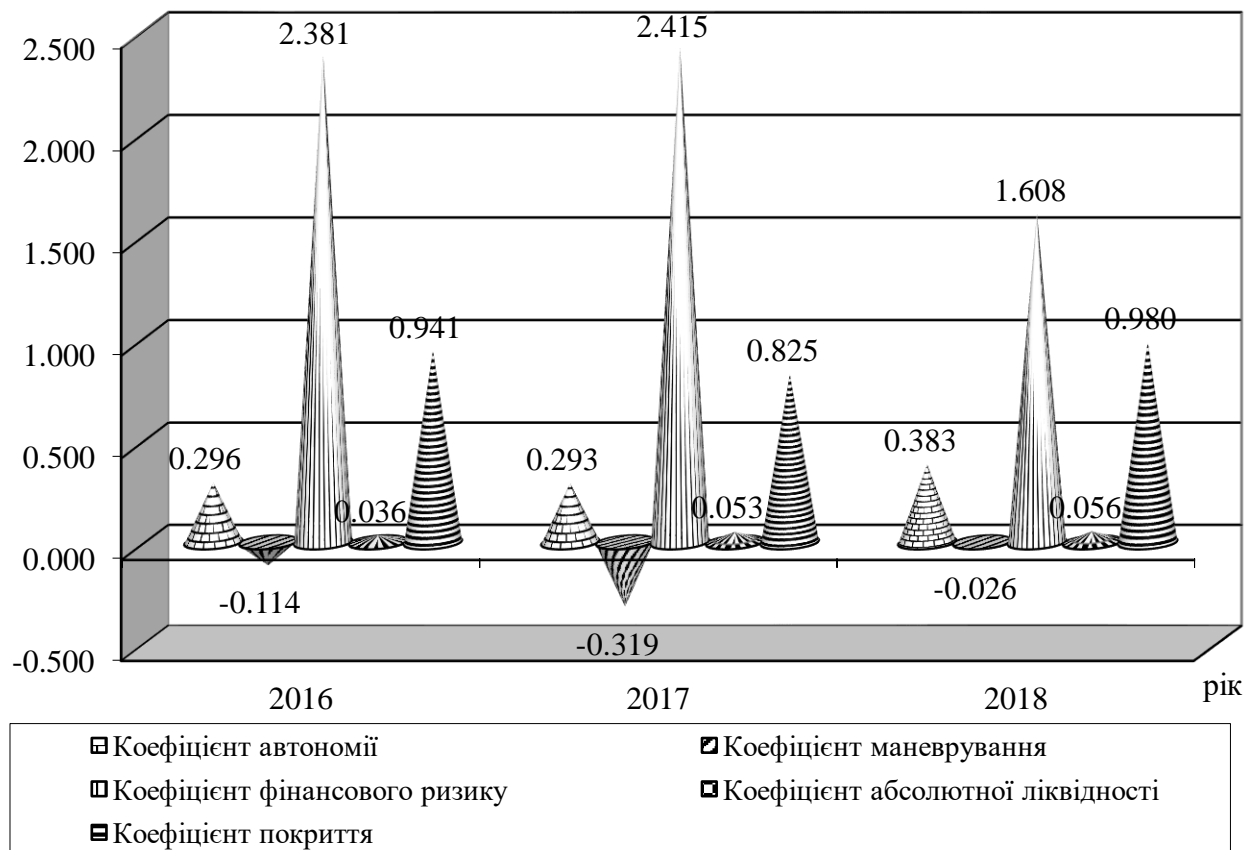

Рисунок 2.4 – Динаміка змін фінансових коефіцієнтів ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр.

Як видно з рис. 2.4 у 2017 році покращився лише коефіцієнт абсолютної ліквідності на 47,532%, але залишається менше нормативного значення, як дорівнює 0,1. Погіршився коефіцієнт автономії на 1% та покриття на 12,34% і залишаються низькими із-за великого розміру позикового капіталу. Маневреність протягом 3 років відсутня із-за великого розміру необоротних активів, які не покривають власні кошти. Фінансовий ризик також збільшився і є високим.

У 2018 році покращився коефіцієнт автономії на 30,93% до 0,383, на що вплинуло зростання власного капіталу. Також покращилась маневреність

і майже дорівнює 0 (у попередніх роках значення було від'ємне із-за великого розміру основних засобів). Зменшився і фінансовий ризик на 33,406%, а коефіцієнти абсолютної ліквідності та покриття зросли на 5,422% та 18,896% відповідно.

Таким чином, проведені розрахунки показали, що в 2018 році відбуваються як позитивні зміни в господарській діяльності підприємства, так і негативні. Відбувається збільшення чистого доходу більш швидкими темпами, ніж собівартості продукції, стабільна робота персоналу, зросла заробітна плата і підприємство отримало великі чисті прибутки. Також позитивним є покращення всіх фінансових коефіцієнтів. Негативним є скорочення персоналу на 12 осіб, недостатні показники ліквідності, автономії та відсутня маневреність. Також на підприємстві необоротні активи перевищують оборотні, що говорить про низьку ліквідність активів, а абсолютна ліквідність дуже низька із-за невеликого розміру грошових коштів та їх еквівалентів, розмір яких потрібно збільшувати як мінімум у 2 рази.

2.2 Аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат"

Важливою складовою частиною методики аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання є аналіз фінансової стійкості. Основне його завдання – вивчення системи показників фінансової стійкості з метою її оцінки та регулювання.

Розроблена система показників, які у вітчизняній і світовій практиці використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємства. Основними є:

- коефіцієнт концентрації власного капіталу(коефіцієнт автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;

- коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами;
- коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості);
- коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу;
- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;
- коефіцієнт відношення реальних активів і вартості майна;
- коефіцієнт поточних зобов'язань;
- коефіцієнт довгострокових зобов'язань та ін.

Зовнішнім проявом фінансової стійкості підприємства є його платоспроможність. Підприємство вважається платоспроможним, якщо грошові кошти, які в нього є, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери, тимчасова фінансова допомога іншим підприємствам) й активні розрахунки (розрахунки з дебіторами) покривають його короткострокові зобов'язання.

Успіх фінансово-господарської діяльності підприємства, а отже і його фінансова стійкість, багато в чому залежить від показників забезпеченості підприємства засобами та відповідними джерелами їх формування.

Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники:

– наявність власних оборотних коштів (ВОК) – визначається як різниця між капіталом і резервами та необоротними активами. Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства [86]. У формалізованому вигляді наявність оборотних коштів можна представити (2.1):

$$\text{ВОК} = \text{КиР} - \text{ПА}, \quad (2.1)$$

де КиР – сума капіталу і резервів;

ПА – поза оборотні активи.

– наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВД) – визначається шляхом збільшення значення попереднього показника на суму довгострокових пасивів (2.2):

$$\text{ВД} = \text{ВОК} + \text{ДП}, \quad (2.2)$$

де ДП – довгострокові пасиви.

– загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (ОД) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позичкових коштів (2.3):

$$\text{ОД} = \text{ВД} + \text{КПК}, \quad (2.3)$$

де КПК – короткострокові позикові кошти.

Цій трійці показників наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

– надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів ($\Delta\text{ВОК}$) (2.4):

$$\Delta\text{ВОК} = \text{ВОК} - \text{З}, \quad (2.4)$$

де З – запаси.

– надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів ($\Delta\text{ВД}$) (2.5):

$$\Delta\text{ВД} = \text{ВД} - \text{З}, \quad (2.5)$$

– надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів ($\Delta\text{ОД}$) (2.6) [65]:

$$\Delta OD = OD - Z. \quad (2.6)$$

Для характеристики фінансової ситуації на підприємстві існує чотири типи фінансової стійкості:

Абсолютна стійкість фінансового стану, яка в нинішніх умовах розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою (2.7) :

$$Z < BOK + K, \quad (2.7)$$

де K – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість за товари.

Нормальна стійкість фінансового стану підприємства, яка гарантує його платоспроможність, відповідає наступній умові (2.8):

$$Z = BOK + K. \quad (2.8)$$

Нестійкий фінансовий стан характеризується рівнем платоспроможності, при якому зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення BOK (2.9) [37] :

$$Z = BOK + K + ДПФН, \quad (2.9)$$

де $ДПФН$ – джерела, що послаблюють фінансову напруженість.

Кризовий фінансовий стан, при якому підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик (2.10):

$$З > ВОК + К. \quad (2.10)$$

Таким чином, фінансова стійкість підприємства є комплексним поняттям, що залежить від численних і різноманітних факторів. Якщо якийсь із них випадає з аналізу фінансової стійкості, то оцінка впливу інших, прийнятих у розрахунок факторів, а також висновки ризикують виявитися спотвореними і не спроможними забезпечити фінансову стійкість.

У таблиці 2.2 наведено типи фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.2 – Типи фінансової стійкості підприємства

Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан
$ВОК - З \geq 0$	$ВОК - З < 0$	$ВОК - З < 0$	$ВОК - З < 0$
$ВОК + ДЗ - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ - З < 0$	$ВОК + ДЗ - З < 0$
$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З \geq 0$	$ВОК + ДЗ +$ $+ КК - З < 0$
$\{1, 1, 1\}$	$\{0, 1, 1\}$	$\{0, 0, 1\}$	$\{0, 0, 0\}$

У таблицях 2.3-2.4 проведемо аналіз фінансової стійкості підприємства ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 роки.

Щоб підприємство мало абсолютно стійкій фінансовий стан необхідно, щоб був надлишок власних оборотних коштів, власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань, основних джерел фінансування запасів.

Як видно з табл. 2.3 підприємство протягом 2016 року знаходилося в кризовому фінансовому стані, у 2017 році фінансова стійкість знову погіршилась - нестача власних оборотних коштів зросла на 4112 тис. грн. в результаті зростання активів, що важко реалізуються. Також зросла і нестача основних джерел фінансування запасів - на 1975 тис. грн. або на 22%.

Розглядаючи 2018 рік фінансова стійкість дещо покращилась, але залишається кризовою. Зменшилась нестача власних оборотних коштів на 4265 тис. грн. або на 23,04% в результаті зростання постійних пасивів на 45,4%.

Таблиця 2.3 – Динаміка абсолютних показників фінансової стійкості
ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" у 2016 - 2018 рр., тис. грн.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+, -) показника 2017 р. порівняно з 2016 р.		Відхилення (+, -) показника 2018 р. порівняно з 2017 р.	
				абсолют- не, тис.грн.	віднос- не, %	абсолют- не, тис.грн.	віднос- не, %
1. Постійні пасиви (ПП)	10563	12665	18415	2102	19,90	5750	45,40
2. Активи, що важно реалізуються (АВР)	16654	24263	24122	7609	45,69	-141	-0,58
3. Власні оборотні кошти (ВОК)	-6091	-11598	-5707	-5507	90,41	5891	-50,79
4. Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	4890	7560	5230	2670	54,60	-2330	-30,82
5. Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	-1201	-4038	-477	-2837	236,22	3561	-88,19
6. Короткострокові кредити банків (КК)	533	0	0	-533	-100,00	0	-
7. Загальна сума основних джерел фінансування запасів	-668	-4038	-477	-3370	504,49	3561	-88,19
8 Запаси (З)	8310	6915	8541	-1395	-16,79	1626	23,51
9. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів	-14401	-18513	-14248	-4112	28,55	4265	-23,04
10. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань	-9511	-10953	-9018	-1442	15,16	1935	-17,67
11. Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	-8978	-10953	-9018	-1975	22,00	1935	-17,67

Також зменшилась нестача основних джерел фінансування запасів - на 1935 тис. грн. або на 17,67%.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його незалежність від зовнішніх джерел фінансування. З цією метою обчислюється коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу.

Таблиця 2.4 – Показники фінансової стійкості підприємства ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 рр.

Назва показника	Нормативне значення	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+, –) показника 2017 р. порівняно з 2016 р.		Відхилення (+, –) показника 2018 р. порівняно з 2017 р.	
					абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
Коефіцієнт автономії	більше 0,5	0,296	0,293	0,383	-0,003	-0,998	0,090	30,930
Коефіцієнт фінансової залежності	менше 0,2	3,381	3,415	2,608	0,034	1,008	-0,807	-23,623
Коефіцієнт фінансового ризику	менше 0,5	2,381	2,415	1,608	0,034	1,432	-0,807	-33,406
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	більше 0	-0,577	-0,916	-0,310	-0,339	58,810	0,606	-66,158
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	-	0,294	0,312	0,217	0,018	6,117	-0,095	-30,416
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,4	0,316	0,374	0,221	0,058	18,124	-0,153	-40,826
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,6	0,684	0,626	0,779	-0,058	-8,390	0,153	24,370

Згідно таблиці ми бачимо, що підприємство є фінансово залежним у 2016-2017 рр., тобто воно було нездатне зробити усі платежі за рахунок власних засобів. У 2018 році ситуація дещо покращилась, а платоспроможність збільшилась.

Коефіцієнт співвідношення власних та залучених засобів визначає, чи може підприємство залучати до господарського обороту залучений капітал. У 2016-2018 р. ми бачимо, що власних засобів недостатньо для покриття чужих джерел. Коефіцієнт автономії в 2017 році зменшився на 0,003, у 2018 році він збільшився на 0,091. Коефіцієнт маневреності за 2018 рік покращився на 0,606 і підприємство не має маневреності, а коефіцієнт фінансового ризику

зменшився на 0,807 і фінансовий ризик дуже високий.

Таким чином, аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості підприємства показав, що підприємство має кризовий фінансовий стан протягом 2016-2018 років. У першу чергу, це пов'язано з великим розміром активів, що важко реалізуються, проблеми з якими були виявлені ще у підрозділі 2.1 магістерської роботи. У 2017 році відбулося погіршення фінансового стану порівняно з 2016 р., в результаті зростання позикового капіталу більш швидкими темпами, ніж власного, а у 2018 році відбулося покращення всіх показників в результаті зростання власного капіталу. Для більш чіткої картини фінансового стану підприємства необхідним є проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

2.3 Інтегральна оцінка фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат"

Поряд із коефіцієнтним методом аналізу фінансової стійкості підприємства використовується інтегральний метод.

Інтегральний метод дає змогу дати інтегральну оцінку рівню фінансової стійкості за допомогою розрахунку таких показників, як: коефіцієнт автономії; коефіцієнт концентрації позикового капіталу; коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами; коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами. Перевагою даного підходу є те, що у процесі визначення інтегрального показника кожний із складових показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Таким чином, показники фінансової стійкості за цим підходом характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття.

Побудова алгоритму визначення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства здійснюється у такій послідовності [17]:

- визначення набору коефіцієнтів для формування інтегрального показника фінансової стійкості;
- визначення для кожного коефіцієнта критичного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів методом експертних оцінок або на основі правила Фішберна;
- формування інтегрального показника фінансової стійкості підприємства та встановлення шкали його оцінки;
- розрахунок фактичного значення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства;
- порівняння нормативного та фактичного значень інтегрального показників фінансової стійкості підприємства.

Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства може бути здійснена з використанням таких методів: бальний, рейтинговий, експрес-аналізу, аналізу стабільного зростання.

Для проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства може бути використана методика кредитного скорингу Д. Дюрана, відповідно до якої підприємства класифікуються за ступенем ризику виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості і рейтингу кожного показника, вираженого в балах на основі експертних оцінок (табл. 2.5) [66].

I клас – підприємства з гарним запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових коштів.

II клас – підприємства, які демонструють деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядаються як ризиковані.

III клас – проблемні підприємства.

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення.

V клас – підприємства найвищого ризику, практично фінансово неспроможні.

Таблиця 2.5 – Групування підприємств за рівнем показників, [66]

Показник	Граничні значення класів відповідно до критеріїв				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу %	30 % і більше – 50 балів	від 29,9 до 20 % – від 49,9 до 35 балів	від 19,9 до 10 % – від 34,9 до 20 балів	від 9,9 до 1 % – від 19,9 до 5 балів	менше 1 % – 0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище – 30 балів	від 1,99 до 1,7 – від 29,9 до 20 балів	від 1,69 до 1,4 – від 19,9 до 10 балів	від 1,39 до 1,1 – від 9,9 до 1 бали	1 і нижче – 0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище – 20 балів	від 0,69 до 0,45 – від 19,9 до 10 балів	від 0,44 до 0,3 – від 9,9 до 5 балів	від 0,29 до 0,2 – від 5 до 1 бали	менше 0,2 – 0 балів
Граничні значення класів	100 балів	від 99 до 65 балів	від 64 до 35 балів	від 34 до 6 балів	0 балів

Інший інтегральний підхід до оцінки фінансової стійкості Кондракова Н. П. ґрунтується на розрахунку рейтингового числа фінансової стійкості (R) [86], що включає шість основних показників даної групи (формула) (2.11):

$$R = \sqrt{K_A^2 + K_M^2 + K_{\text{ВOK}}^2 + K_{\text{СБЗ}}^2 + K_{\text{ЧД}}^2 + K_{\text{ВА}}^2}; \quad (2.11)$$

де K_A – коефіцієнт автономії;

K_M – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

$K_{\text{ВOK}}$ – коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом;

$K_{\text{СБЗ}}$ – коефіцієнт стійкості економічного зростання, який розраховується за формулою (2.12):

$$K_{\text{СБЗ}} = \frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Дивіденди виплачені акціонерам}}{\text{Власний капітал}}; \quad (2.12)$$

$K_{\text{ЧД}}$ – коефіцієнт чистої доходу, розрахунок якого здійснюється за таким алгоритмом (2.13):

$$K_{\text{чД}} = \frac{\text{Чистий прибуток} + \text{Амортизація}}{\text{Дохід від реалізації продукції}}; \quad (2.13)$$

$K_{\text{ВА}}$ – коефіцієнт співвідношення виробничих активів до вартості майна.

Рейтингове число визначається за минулий період (R_0) і за звітний період (R_1). Якщо $R_1 > R_0$, то фінансова стійкість підприємства покращується і навпаки.

$$R_{2016} = (0,296^2 - 0,114^2 - 0,32^2 + 0,346^2 + 0,048^2 + 0,466^2)^{1/2} = -.$$

$$R_{2017} = (0,293^2 - 0,319^2 - 0,61^2 + 0,166^2 + 0,043^2 + 0,561^2)^{1/2} = -.$$

$$R_{2018} = (0,383^2 - 0,026^2 - 0,24^2 + 0,312^2 + 0,066^2 + 0,502^2)^{1/2} = 0,663.$$

Таким чином, підприємство перебуває у кризовому стані у 2016-2017 роках, а отримані значення мають від'ємний результат корінь якого не розраховується. Позитивне значення у 2018 році пов'язано, в першу чергу, з зростанням коефіцієнта автономії та значним покращенням коефіцієнта маневреності власного капіталу. Також помітне значне зростання коефіцієнт стійкості економічного зростання - у 2 рази.

Так як показники 2016-2017 року мають від'ємне значення доцільно використати іншу методику. В основу експрес-методики оцінки фінансової стійкості підприємства, розробленої Абрютіною М.С. та Грачевим О.В., покладено співставлення відповідних груп активів та пасивів, а також розрахунок індикатора фінансової стійкості, що дозволяє визначити стан та зону фінансової стійкості [19, с.176]. Активи, з метою проведення експрес-оцінки фінансової стійкості, рекомендується поєднувати в такі групи:

- мобільні фінансові активи;
- немобільні фінансові активи;
- мобільні нефінансові активи;
- немобільні нефінансові активи.

Відповідно, пасиви підприємства групувати за такою схемою:

- власний капітал і прирівняний до нього (ВК);
- позиковий короткостроковий капітал;
- позиковий довгостроковий капітал.

Розрахунок індикатора фінансової стійкості (I_{fc}) здійснюється за таким алгоритмом (2.14):

$$I_{fc} = BK - H\Phi A = \Phi A - PK; \quad (2.14)$$

де $H\Phi A$ – нефінансові активи підприємства, які розраховуються як сума мобільних та немобільних нефінансових активів;

ΦA – фінансові активи підприємства, до складу яких включають мобільні та немобільні фінансові активи;

PK – позиковий капітал, який представлений позиковим короткостроковим та довгостроковим капіталом.

$$I_{fc2016} = 10563 - 16654 = 19057 - 25148 = -6091 \text{ тис. грн.}$$

$$I_{fc2017} = 12665 - 24263 = 18986 - 30584 = -11598 \text{ тис. грн.}$$

$$I_{fc2018} = 18415 - 24122 = 23907 - 29614 = -5707 \text{ тис. грн.}$$

Визначення стану фінансової стійкості підприємства відбувається на основі порівняння характеристик фінансової стійкості в динаміці та розгляду варіантів поєднання різнонаправлених змін показників, що формують приріст індикатора фінансової стійкості підприємства (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Шкала визначення стану фінансової стійкості підприємства на основі методу експрес-аналізу [42]

Стан фінансової стійкості	Значення індикатора фінансової стійкості	Оцінка власного капіталу	Оцінка позикового капіталу
Стійкість	$I_{fc} > 0$	$BK > H\Phi A$	$PK < \Phi A$
Рівновага	$I_{fc} = 0$	$BK = H\Phi A$	$PK = \Phi A$
Нестійкість	$I_{fc} < 0$	$BK < H\Phi A$	$PK > \Phi A$

Таким чином, проведені розрахунки показали, що протягом трьох років:

$$I_{\text{фс}} < 0, \text{ВК} < \text{НФА}, \text{ПК} > \text{ФА}$$

Отже, ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" має нестійкий стан протягом трьох років і він дещо покращився у 2018 році, про що говорить покращення значення $I_{\text{фс}}$.

При цьому нестійкість може бути розділена на дві зони:

– супернестійкість, яка характеризується такими співвідношеннями (2.15):

$$\text{НМА} \geq \text{ВК} \leq \text{ЕА} \quad (2.15)$$

$$\text{НМФА} \geq I_{\text{фс}} \leq \text{ФА}$$

де НМА – немобільні активи;

ЕА – економічні активи підприємства;

НМФА – немобільні фінансові активи;

– у формалізованому вигляді описується такими нерівностями (2.16):

$$\text{НФА} \geq \text{ВК} \leq \text{НМА} \quad (2.16)$$

$$0 \geq I_{\text{фс}} \leq \text{НМФА}$$

Критична точка розподілу зон стійкості характеризується рівністю власного капіталу і всіх немобільних активів: $\text{ВК} = \text{НМА}$, $\text{ПК} = \text{МФА}$, $I_{\text{фс}} = \text{НМФА}$ (МФА – мобільні фінансові активи).

У 2017 році:

$$\text{НМА} \geq \text{ВК} \leq \text{ЕА}$$

$$24263 \geq 12665 \leq 43249$$

$$\text{НМФА} \geq I_{\text{фс}} \leq \text{ФА}$$

$$23127 \geq -11598 \leq 18986$$

У 2018 році:

$$\begin{aligned} \text{НМА} &\geq \text{ВК} \leq \text{ЕА} \\ 24122 &\geq 18415 \leq 48029 \\ \text{НМФА} &\geq \text{Іфс} \leq \text{ФА} \\ 18234 &\geq -5707 \leq 23907 \end{aligned}$$

Таким чином, ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" має кризову стійкість і у 2018 році вона дещо покращилась в результаті зростання власного капіталу.

В свою чергу, фінансова нестійкість також представлена двома зонами:

– напруги, яка характеризується величиною власного капіталу, яка перевищує неліквідні (довгострокові) нефінансові активи (НЛНА), але недостатньою для фінансування всіх не фінансових активів (2.17):

$$\begin{aligned} \text{НЛНА} &\leq \text{ВК} < \text{НФА} \\ -\text{ЛНА} &\leq \text{Іфс} < 0 \end{aligned} \quad (2.17)$$

де ЛНА – ліквідні нефінансові активи.

– ризику, для якої характерні такі співвідношення (2.18):

$$\begin{aligned} 0 &\leq \text{ВК} < \text{НЛНА} \\ -\text{НФА} &\leq \text{Іфс} < -\text{ЛНА} \end{aligned} \quad (2.18)$$

Зона напруги та зона ризику розділяються критичною точкою, яку можна представити такими нерівностями (2.19):

$$\text{ВК} = \text{НЛНА}, \text{ПК} = \text{ЛА}, \text{Іфс} = -\text{ЛНА} \quad (2.19)$$

де ЛА – ліквідні активи.

Оцінка фінансової стійкості підприємства може бути проведена на основі аналізу стабільного зростання. Даний метод передбачає порівняння динамічного нормативу фінансової стійкості з фактичними показниками розвитку підприємства. Динамічний норматив фінансової стійкості можна представити у вигляді такої нерівності (2.20):

$$\text{Tr}(\text{ВК}) > \text{Tr}(\text{МГФ}) > \text{Tr}(\text{М}) > \text{Tr}(\text{МНГФ}) > \text{Tr}(\text{ПК}) \quad (2.20)$$

де $\text{Tr}(\text{ВК})$ – темп зростання власного капіталу;

$\text{Tr}(\text{МГФ})$ – темп зростання майна в грошовій формі;

$\text{Tr}(\text{М})$ – темп зростання майна підприємства;

$\text{Tr}(\text{МНГФ})$ – темп зростання майна підприємства в негрошовій формі;

$\text{Tr}(\text{ПК})$ – темп зростання позикового капіталу.

$$\text{Tr}(\text{ВК})_{2017} = 19,9\%.$$

$$\text{Tr}(\text{МГФ})_{2017} = -0,37\%.$$

$$\text{Tr}(\text{М})_{2017} = 21,11\%.$$

$$\text{Tr}(\text{МНГФ})_{2017} = 45,69\%.$$

$$\text{Tr}(\text{ПК})_{2017} = 21,62\%.$$

$$\text{Tr}(\text{ВК})_{2018} = 45,4\%.$$

$$\text{Tr}(\text{МГФ})_{2018} = 25,92\%.$$

$$\text{Tr}(\text{М})_{2018} = 11,05\%.$$

$$\text{Tr}(\text{МНГФ})_{2018} = -0,58\%.$$

$$\text{Tr}(\text{ПК})_{2018} = -3,17\%.$$

Весь наведений ланцюг представляє собою нормативну послідовність показників, кожний з яких має свій нормативний ранг, при цьому найвищий ранг (1) надано власному капіталу, а найменший (5) – позиковому.

Для здійснення порівняння нормативних рангів з фактичними доцільно здійснювати побудову шахматної таблиці, в якій нормативні ранги

розміщувати на лівій діагоналі, а фактичні – відповідно до отриманих значень (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Динамічний норматив фінансової стійкості підприємства

Темп росту	Ранги				
	1	2	3	4	5
Тр(ВК)					
Тр(МГФ)					
Тр(М)					
Тр(МНГФ)					
Тр(ПК)					

Порівняння фактичних результатів з динамічним нормативом надає можливість визначити наскільки стабільним є економічний розвиток досліджуваного підприємства.

Таким чином:

2017 рік: Ранг 1 – Тр(МНГФ), Ранг 2 – Тр(ПК), Ранг 3 – Тр(М), Ранг 4 – Тр(ВК), Ранг 5 – Тр(МГФ).

В 2017 році спостерігається значне погіршення фінансової стійкості підприємства через перевищення темпів зростання позикового капіталу та майна підприємства в негрошовій формі над темпами зростання інших показників.

2018 рік: Ранг 1 – Тр(ВК), Ранг 2 – Тр(МГФ), Ранг 3 – Тр(М), Ранг 4 – Тр(МНГФ), Ранг 5 – Тр(ПК).

Проведені розрахунки за 2018 рік показали, що ситуація на підприємстві значно покращилась і всі показники мають ранги, як у табл. 2.7, отже, можна стверджувати, що у 2018 році стабільним є економічний розвиток ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

Для оцінки фінансової стійкості підприємства авторський колектив навчального посібника «Фінансовий аналіз» (Білик М. Д, Павловська О. В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н. Ю.) пропонує використовувати інтегральний підхід, відповідно до якого розраховується узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості (Фс) [42]:

$$\Phi_c = \frac{(1 + 2K_{д.п} + 3В.о.к + 1: K_{з.с} + K_{р.в} + K_{п.а})^1}{(1 + 2K_{д.п} + 3В.о.к + 1: K_{з.с} + K_{р.в} + K_{п.а})^0} - 1; \quad (2.21)$$

де $K_{д.п}^1$, $K_{д.п}^0$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах;

$3В.о.к^1$, $3В.о.к^0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власним оборотним капіталом у звітному та попередньому періодах;

$K_{з.с}^1$, $K_{з.с}^0$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;

$K_{р.в}^1$, $K_{р.в}^0$ – коефіцієнт реальної вартості майна у звітному та попередньому періодах;

$K_{п.а}^1$, $K_{п.а}^0$ – коефіцієнт постійного активу.

Критерії оцінки інтегрального показника фінансової стійкості наступні:

– якщо $\Phi_c > 0$ – збільшення фінансової стійкості підприємства;

– якщо $\Phi_c < 0$ – зниження фінансової стійкості підприємства.

$$\Phi_{c2017} = (1+2*0,374-1,677+1/2,41+0,535+1,92)/(1+2*0,316-0,733+1/2,38+0,446+1,577) - 1 = -0,12.$$

У 2017 році відбулося зменшення фінансової стійкості в результаті погіршення коефіцієнту забезпечення матеріальних запасів власним оборотним капіталом, коефіцієнтів реальної вартості майна у звітному та попередньому періодах і постійного активу.

$$\Phi_{c2018} = (1+2*0,221-1,668+1/1,61+0,38+1,31)/(1+2*0,374-1,677+1/2,41+0,535+1,92) - 1 = -0,291.$$

У 2018 році відбулося зменшення фінансової стійкості в результаті погіршення коефіцієнта довгострокового залучення коштів, коефіцієнт реальної вартості майна та коефіцієнта постійного активу.

Таким чином, в результаті проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства можна зробити висновок, що протягом 2016-2018 років відбувається: зменшення індикатора фінансової стійкості через

зростання позикового капіталу та активів; на основі аналізу стабільного зростання спостерігається покращення фінансової стійкості через перевищення темпів зростання власного капіталу над позиковим капіталом у 2018 році; узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості виявив в 2018 році погіршення фінансової стійкості в результаті зменшення коефіцієнта довгострокового залучення коштів, коефіцієнт реальної вартості майна та коефіцієнта постійного активу.

Висновки за розділом 2

Дослідження загальної характеристики ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" та проведена оцінка його фінансової стійкості показали:

1. Визначено, що основними напрямками діяльності підприємства є виготовлення хлібобулочних виробів високої якості, надзвичайного та різноманітного смаку. У 2018 році відбуваються як позитивні зміни в господарській діяльності підприємства, так і негативні. Відбувається збільшення чистого доходу більш швидкими темпами, ніж собівартості продукції, стабільна робота персоналу, зросла заробітна плата і підприємство отримало великі чисті прибутки. Також позитивним є покращення всіх фінансових коефіцієнтів. Негативним є скорочення персоналу на 12 осіб, недостатні показники ліквідності, автономії та відсутня маневреність. Також на підприємстві необоротні активи перевищують оборотні, що говорить про низьку ліквідність активів, а абсолютна ліквідність дуже низька із-за невеликого розміру грошових коштів та їх еквівалентів, розмір яких потрібно збільшувати як мінімум у 2 рази.

2. Проведено аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості підприємства показав, що підприємство має кризовий фінансовий стан протягом 2016-2018 років. У першу чергу, це пов'язано з великим

розміром активів, що важко реалізуються. У 2017 році відбулося погіршення фінансового стану порівняно з 2016 р., в результаті зростання позикового капіталу більш швидкими темпами, ніж власного, а у 2018 році відбулося покращення всіх показників в результаті зростання власного капіталу. Для більш чіткої картини фінансового стану підприємства необхідним є проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

3. В результаті проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства зроблено висновок, що протягом 2016-2018 років відбувається: зменшення індикатора фінансової стійкості через зростання позикового капіталу та активів; на основі аналізу стабільного зростання спостерігається покращення фінансової стійкості через перевищення темпів зростання власного капіталу над позиковим капіталом у 2018 році; узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості виявив в 2018 році погіршення фінансової стійкості в результаті зменшення коефіцієнта довгострокового залучення коштів, коефіцієнт реальної вартості майна та коефіцієнта постійного активу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ "ХЕРСОНСЬКИЙ ХЛБОКОМБІНАТ"

3.1 Прогнозування фінансової стійкості підприємства на основі методів аналізу ймовірності банкрутства

Ознаки банкрутства можна розділити на дві групи. До першої групи відносяться показники, що свідчать про можливі фінансові утруднення і ймовірність банкрутства в недалекому майбутньому: повторювані істотні втрати в основній діяльності, що виражаються в хронічному спаді виробництва, скороченні обсягів продажів і хронічній збитковості; наявність хронічно простроченої кредиторської і дебіторської заборгованості; низькі значення коефіцієнтів ліквідності і тенденція їх до зниження; збільшення до небезпечних меж частки позикового капіталу в загальній його сумі; дефіцит власного оборотного капіталу; систематичне збільшення тривалості обороту капіталу; наявність наднормативних запасів сировини і готової продукції; використання нових джерел фінансових ресурсів на не вигідних умовах; несприятливі зміни в портфелі замовлень; падіння ринкової вартості акцій підприємства; зниження виробничого потенціалу.

В другу групу входять показники, несприятливі значення яких не дають підстави розглядати поточний фінансовий стан як критичний, але сигналізують про можливість різкого його погіршення в майбутньому при неприйнятті дієвих заходів. До них відносяться:

- надмірна залежність підприємства від якого-небудь одного конкретного проекту, типу устаткування, виду активу, ринку збуту;
- втрата ключових контрагентів;
- недооцінка відновлення техніки і технології;
- втрата досвідчених співробітників апарата керування;
- змушені простой, неритмічна робота;

- неефективні довгострокові угоди;
- недостатність капітальних вкладень і т.д.

За двофакторною моделлю ймовірність банкрутства (індекс Z) визначається коефіцієнтом покриття K_p і коефіцієнтом автономії (фінансової незалежності) $K_{авт}$ за формулою [66]:

$$Z = -0,3877 - 1,0736 \times K_p + 0,0579 \times K_{авт}, \quad (3.1)$$

За даними фінансової звітності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" розрахуємо індекс Z для аналізованого підприємства.

$$Z_{2016} = -0,3877 - 1,0736 \times 0,941 + 0,0579 \times 0,296 = -1,38.$$

$$Z_{2017} = -0,3877 - 1,0736 \times 0,825 + 0,0579 \times 0,293 = -1,256.$$

$$Z_{2018} = -0,3877 - 1,0736 \times 0,98 + 0,0579 \times 0,383 = -1,418.$$

Отже, ймовірність банкрутства протягом трьох років для підприємства не перевищує 50% і є низькою. Також можна зауважити, що ймовірність банкрутства в 2018 році зменшилась.

Модель Альтмана (інтегральний показник рівня загрози банкрутства).

$$Z_a = X_1 \times 1,2 + X_2 \times 1,4 + X_3 \times 3,3 + X_4 \times 0,6 + X_5 \times 1, \quad (3.2)$$

де X_1 – відношення власного оборотного капіталу до підсумку всіх активів підприємства $X_1 = (\text{стр.1495ф1}-\text{стр.1095ф1})/\text{стр.1300ф1}$;

X_2 - відношення нерозподіленого прибутку до підсумку всіх активів підприємства $X_2 = \text{стр.1420ф1}/\text{стр.1300ф1}$;

X_3 – рівень дохідності активів $X_3 = \text{стр.2090ф2}/\text{стр.1300ф1}$;

X_4 – коефіцієнт фінансового ризику $X_4 = \text{стр.1495ф1}/(\text{стр.1900}-\text{стр.1495ф1})$;

X_5 – коефіцієнт оборотності активів $X_5 = \text{стр.2000ф2}/(1/2(\text{гр.3стр.1300ф1}+\text{гр.4стр.1300ф1}))$.

У табл. 3.1 наведені нормативні значення показника Моделі Альтмана.

Таблиця 3.1 – Нормативне значення показника Моделі Альтмана

Імовірність банкрутства	Значення показника Z_a
Дуже висока імовірність банкрутства	$<1,8$
Висока ступень імовірності банкрутства	$1,81-2,7$
Можливе банкрутство	$2,71-2,9$
Ступень імовірності банкрутства мала	$3 \text{ і } >$

$$Z_{a_{2016}} = 1,2 \times (10563 - 16654) / 35711 + 1,4 \times 6595 / 35711 + 3,3 \times 30233 / 35711 + 0,6 \times 10563 / (35711 - 10563) + 1 \times 140294 / ((27094 + 35711) / 2) = 7,57.$$

$$Z_{a_{2017}} = 1,2 \times (12665 - 24263) / 43249 + 1,4 \times 8697 / 43249 + 3,3 \times 32039 / 43249 + 0,6 \times 12665 / (43249 - 12665) + 1 \times 143619 / ((35711 + 43249) / 2) = 6,29.$$

$$Z_{a_{2018}} = 1,2 \times (18415 - 24122) / 48029 + 1,4 \times 14447 / 48029 + 3,3 \times 44027 / 48029 + 0,6 \times 18415 / (48029 - 18415) + 1 \times 168506 / ((48029 + 43249) / 2) = 7,37.$$

Ці розрахунки, як і попередні, говорять, що ймовірність банкрутства мала в 2016 році, дещо збільшилась в 2017 році та знову зменшилась в 2018 році.

На величезне значення розрахунків в 2018 році вплинуло зростання виручки від реалізації продукції та власного капіталу.

Крім індексу Альтмана у зарубіжних країнах використовують показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера:

$$Z = 0,16X_1 - 0,22 X_2 + 0,87 X_3 + 0,10X_4 - 0,24 X_5, \quad (3.3)$$

$$\text{де } X_1 = \frac{\text{Дебіторська заборгованість} + \text{Кошти}}{\text{Активи}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Постійний капітал}}{\text{Пасиви}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Фінансові витрати}}{\text{Виручка від реалізації}}$$

$$X_4 = \frac{\text{Витрати на персонал}}{\text{Додана вартість}};$$

$$X_5 = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Залучений капітал}}.$$

Наведені рівняння були отримані методами кореляційного аналізу статистичної вибірки даних щодо 95 малих і середніх промислових підприємств. Наведемо вірогідності затримки платежів для різних значень Z (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Вірогідність затримки платежів для різних значень показника Конана і Гольдера

Значення Z	+0,910	+0,480	+0,002	-0,026	-0,068	-0,087	-0,107	-0,131	-0,164
Вірогідність затримки платежів, %	100	90	80	70	50	40	30	20	10

$$\begin{aligned} Z_{2016} &= 0,16 \times 10747/35711 - 0,22 \times 10563/35711 + 0,87 \\ &\quad \times 1374/140294 + 0,10 \times 9035/28059 - 0,24 \times 30233/25148 \\ &= -0,265. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Z_{2017} &= 0,16 \times 11957/43249 - 0,22 \times 12665/43249 + 0,87 \\ &\quad \times 1630/143619 + 0,10 \times 7698/28724 - 0,24 \times 32039/30584 \\ &= -0,235. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Z_{2018} &= 0,16 \times 15077/48029 - 0,22 \times 18415/48029 + 0,87 \\ &\quad \times 1379/168506 + 0,10 \times 7857/33701 - 0,24 \times 44027/29614 \\ &= -0,36. \end{aligned}$$

Отже, вірогідність затримки платежів становить в 2016 - 2018 роках - 0%. Зменшення у 2018 році пов'язано з двома факторами - зменшенням позикового капіталу, збільшення власного капіталу, зростанням валового прибутку та збільшення дебіторської заборгованості.

У зарубіжній практиці фінансового аналізу відомі також тести на ймовірність банкрутства Лису (Z_L) та Таффлера (Z_T):

$$Z_L = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (3.4)$$

$$\text{де } X_1 = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Активи}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Активи}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Нерозподілений прибуток}}{\text{Активи}};$$

$$X_4 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Залучений капітал}}.$$

Граничне значення $Z_L = 0,037$. При $Z_L > 0,037$ – підприємство має добрі довгострокові перспективи, при $Z_L < 0,037$ – є ймовірність банкрутства.

Розрахуємо показник Лису для ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 роки:

$$\begin{aligned} Z_{L_{2016}} &= 0,063 \times 19057/35711 + 0,092 \times 140294/35711 + 0,057 \\ &\times 6595/35711 + 0,001 \times 10563/25148 = 0,406. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Z_{L_{2017}} &= 0,063 \times 18986/43249 + 0,092 \times 143619/43249 + 0,057 \\ &\times 8697/43249 + 0,001 \times 12665/30584 = 0,345 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Z_{L_{2018}} &= 0,063 \times 23907/48029 + 0,092 \times 168506/48029 + 0,057 \\ &\times 14447/48029 + 0,001 \times 18415/29614 = 0,372. \end{aligned}$$

Таким чином, за показником Лису підприємство має добрі довгострокові перспективи і спостерігається збільшення показника у 2018 році. Таке позитивне значення пов'язане з великим розміром прибутку від реалізації.

Показник ймовірності банкрутства Таффлера:

$$Z_T = 0,03X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4, \quad (3.5)$$

$$X_1 = \frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Короткострокові зобов'язання}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Зобов'язання}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Короткострокові зобов'язання}}{\text{Активи}}$$

$$X_4 = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Активи}}.$$

Якщо $ZT > 0,3$ – підприємство має добрі довгострокові перспективи, при $ZT < 0,2$ – є ймовірність банкрутства.

Розрахуємо показник Таффлера для ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" за 2016-2018 роки:

$$Z_{T2016} = 0,03 \times 140294/20258 + 0,13 \times 19057/25148 + 0,18 \times 20258/35711 + 0,16 \times 140294/35711 = 1,037.$$

$$Z_{T2017} = 0,03 \times 143619/23024 + 0,13 \times 18986/30584 + 0,18 \times 23024/43249 + 0,16 \times 143619/43249 = 0,895.$$

$$Z_{T2018} = 0,03 \times 168506/29614 + 0,13 \times 23907/29614 + 0,18 \times 29614/48029 + 0,16 \times 168506/48029 = 0,948.$$

Тест Таффлера також свідчить, що підприємство має добрі довгострокові перспективи. В даному випадку на велике значення впливає великий розмір виручки від реалізації продукції.

Т. Гудзь розробила власну модель, орієнтовану на виявлення ризику банкрутства з урахуванням сучасних норм вітчизняного законодавства про банкрутство та показників фінансового стану вітчизняних компаній, диференційованих за видами економічної діяльності.

Для визначення межі банкрутства обрано коефіцієнт автономії. Це обґрунтовано тим, що цей показник характеризує залежність компанії від зовнішніх джерел фінансування, та дозволяє оцінити достатність майна компанії для погашення вимог кредиторів.

Моделі побудовані для різних галузей: виробництво, транспорт, будівництво, торгівля, сільське господарство.

Будемо використовувати модель для виробництва, яка має наступний вид:

$$Y = 0,4190 + 0,0289 \times X_1 + 0,0245 \times X_2 - 0,0175 \times X_3 + 0,0036 \times X_4 - 0,2166 \times X_5, \quad (3.6)$$

де X_1 – коефіцієнт структури джерел формування оборотних коштів;

X_2 – коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів;

X_3 – коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;

X_4 – коефіцієнт рентабельності основного виду діяльності;

X_5 – коефіцієнт кредиторської заборгованості;

Y – коефіцієнт автономії.

При значенні інтегральної оцінки більше 0,5 фінансовий стан підприємства у короткостроковій перспективі є відносно стабільним; значення «у» нижче 0,5 свідчить про дисбаланс фінансової рівноваги підприємства, що свідчить про наявність кризових процесів; від’ємна величина «у» показує відсутність чистих активів на підприємстві, що загрожує йому банкрутством у найближчий рік діяльності.

$$\begin{aligned} Y_{2016} &= 0,4190 + 0,0289 \times 10563/19057 + 0,0245 \times 16654/19057 \\ &\quad - 0,0175 \times 6744/10020 + 0,036 \times 0,1747 - 0,2747 \\ &\quad \times 6744/35711 = 0,4. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Y_{2017} &= 0,4190 + 0,0289 \times 12665/18986 + 0,0245 \times 24263/18986 \\ &\quad - 0,0175 \times 21180/10738 + 0,036 \times 0,403 - 0,2871 \\ &\quad \times 21180/43249 = 0,309. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Y_{2018} &= 0,4190 + 0,0289 \times 18415/23907 + 0,0245 \times 24122/23907 \\ &\quad - 0,0175 \times 22099/13716 + 0,036 \times 0,3665 - 0,3537 \\ &\quad \times 22099/48029 = 0,288. \end{aligned}$$

Проведені розрахунки показали, що є невеликий дисбаланс.

Модель О.О. Терещенко - це універсальна модель, що містить також 6

показників і побудована на основі даних 850 підприємств різних галузей.

$$Z_{\text{ТЕР}} = 1,5 \times X_1 + 0,08 \times X_2 + 10 \times X_3 + 5 \times X_4 + 0,3 \times X_5 + 0,1 \times X_6, \quad (3.7)$$

де X_1 - відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 - відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 - відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X_4 - відношення прибутку до виручки;

X_5 - відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 - відношення виручки до основного капіталу.

На основі отриманого результату здійснюється висновок про ймовірність банкрутства підприємства:

Коли $Z_{\text{ТЕР}} > 2$ - банкрутство не загрожує;

Коли $1 < Z_{\text{ТЕР}} < 2$ - фінансова стійкість порушена;

Коли $0 < Z_{\text{ТЕР}} < 1$ - існує загроза банкрутства.

$$\begin{aligned} Z_{\text{ТЕР}2016} &= 1,5 \times 727/25148 + 0,08 \times 35711 / 25148 + 10 \times 3656/35711 \\ &+ 5 \times 3656/140294 + 0,3 \times 4950/140294 + 0,1 \\ &\times 140294 / 10563 = 2,65. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Z_{\text{ТЕР}2017} &= 1,5 \times 1219/30584 + 0,08 \times 43249/30584 + 10 \times 2103/39480 \\ &+ 5 \times 2103/143619 + 0,3 \times 5388/143619 + 0,1 \\ &\times 143619 / 12665 = 1,92. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Z_{\text{ТЕР}2018} &= 1,5 \times 1361/29614 + 0,08 \times 48029/29614 + 10 \times 5750/45639 \\ &+ 5 \times 5750/168506 + 0,3 \times 8087/168506 + 0,1 \\ &\times 168506/18415 = 2,56. \end{aligned}$$

Таким чином, протягом 2016 та 2018 років банкрутство не загрожує. На порушення фінансової стійкості у 2017 році вплинуло зменшення чистих прибутків.

В Іркутській державній економічній академії ученими було запропоновано чотирифакторну R-модель прогнозу ймовірності банкрутства:

$$R = 8,38 \times X_1 + X_2 + 0,054 \times X_3 + 0,63 \times X_4, \quad (3.8)$$

де X_1 — відношення оборотного капіталу до активів підприємства;

X_2 — відношення чистого прибутку до власного капіталу;

X_3 — відношення виручки від реалізації до активів підприємства;

X_4 — відношення чистого прибутку до інтегральних витрат.

Якщо показник R-моделі прогнозу ризику банкрутства = 0, то це вказує на максимальну ймовірність настання банкрутства.

Якщо ж значення R знаходиться в діапазоні 0-0,17 — висока ймовірність настання банкрутства.

При значенні R в діапазоні 0,18—0,31 — ймовірність настання банкрутства середня. Якщо розрахований показник знаходиться в діапазоні 0,32—0,41, то ризик настання банкрутства низький, а якщо $R > 0,42$, то взагалі мінімальний.

$$\begin{aligned} R_{2016} &= 8,38 \times 19057/35711 + 3656/10563 + 0,054 \\ &\times 140294/35711 + 0,63 \times 3656/(110061 + 9035 + 18320 \\ &+ 1196 + 1374 + 803) = 5,047. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} R_{2017} &= 8,38 \times 18986/43249 + 2103/12665 + 0,054 \\ &\times 143619/43249 + 0,63 \times 2103/(111580 + 7698 + 23769 \\ &+ 1247 + 1630 + 97 + 485) = 4,03. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} R_{2018} &= 8,38 \times 23907/48029 + 5750/18415 + 0,054 \\ &\times 168506/48029 + 0,63 \times 5750/(124479 + 7857 + 27359 \\ &+ 541 + 1379 + 13 + 1262) = 4,695. \end{aligned}$$

Проведені розрахунки показали, що протягом 3 років ймовірність банкрутства мінімальна. Таким чином, можна зробити висновок, що об'єктивні труднощі в одержанні відповідної інформації роблять створення

дієвої моделі прогнозування банкрутства на підставі статистичних даних в Україні проблематичним. Також можна зробити висновок, що для українських підприємств застосування «західних» показників неплатоспроможності і банкрутства є небажаним, так як вони не враховуються специфіку вітчизняного економічного середовища і відповідно не ілюструють реальну картину фінансового стану вітчизняних підприємств.

Розрахунки коефіцієнтів банкрутства по ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" показали, що в 2016, 2017 та 2018 роках діяльність була стабільною, а ймовірність банкрутства відсутня і можна стверджувати, що в 2018 році по всіма розрахункам підприємство не може стати банкрутом, а затримка платежів відсутня, на що вплинуло величезне значення доходу від реалізації продукції по відношенню до балансу та його збільшення у 2018 році, а також зростання власного капіталу та чистих прибутків.

3.2 Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах

Враховуючи результати проведеного аналізу ми визначаємо механізм управління фінансовою стійкістю підприємства як систему регулювання процесів залучення, розподілу і використання зовнішніх і внутрішніх фінансових активів підприємства відповідно до його стратегічних цілей в рамках певних принципів, фінансових методів, фінансових важелів і нормативно-правового середовища, враховуючи оперативну, тактичну та стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Зміст даного механізму управління проявляється в його функціях, які забезпечують досягнення мети і виконання певного комплексу завдань. До числа даних функцій відносяться: регулююча, перерозподільна, акумуляційна, відтворювальна і контрольна.

Складність організації механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в значній мірі обумовлюється різноманітністю інтересів сторін, які мають пряме або непряме відношення. Це державні, регіональні та місцеві органи влади, податкові служби, споживачі, суб'єкти фінансової інфраструктури. Одночасне дотримання інтересів усіх зацікавлених сторін в діяльності підприємства представляє собою складну задачу, однак саме її рішення в цілому визначає ефективність механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Метою зазначеного механізму є формування такого управління фінансовою стійкістю підприємства, яке повинно забезпечувати рівновагу між внутрішньою системою підприємства та його зовнішнім середовищем, враховуючи збереження цілісності в процесі структурних змін, виконання функціональних дій і розширеного відтворення капіталу.

Проведемо SWOT-аналіз для виявлення сильних та слабких сторін ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

SWOT-аналіз є складеним елементом, як стратегічного маркетингового аудита, так і стратегічного плану компанії.

Найбільш вдалою формою складання SWOT-аналізу вважаємо форму, що використовується київською консультаційною компанією «BDO Баланс-Аудит». Основні принципи такого аналізу були опубліковані в журналі «Компаньйон». Приведений нижче SWOT-аналіз складений у виді таблиці і містить не тільки перелік можливостей і погроз, а також перелік сильних і слабких сторін компанії.

У таблиці 3.3 проведемо SWOT-аналізу ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

Складена матриця SWOT-аналізу дозволяє сформулювати перелік першочергових заходів, що повинна провести компанія для удосконалювання системи управління маркетингом.

Таким чином, проведений SWOT-аналізу ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" виявив наступне:

Таблиця 3.3 – Матриця SWOT-аналізу ПАТ "Херсонський хлібокомбінат"

	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Великий досвід в організації виробництва хлібобулочних виробів 2. Високий рівень організації управлінського обліку 3. Наявність висококваліфікованого виробничого персоналу 4. Налагоджена система постачань сировини, матеріалів і устаткування 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатній рівень покупців 2. Недостатній рівень розвитку каналів товароруку 3. Середня позиція в долі ринку 4. Стиль керівництва і структура компанії неадекватні ринковій ситуації 5. Відсутність системи стратегічного планування
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення ринку хлібобулочних виробів 2. Зміна суспільних стереотипів стосовно реклами 3. Збільшення купівельної спроможності населення 4. Збільшення кількості підприємницьких структур 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення номенклатури хлібобулочних виробів 2. Розвиток системи персональних продажів для оптових покупців хлібобулочних виробів 3. Збільшення виробничих потужностей по виготовленню хлібобулочних виробів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення і поширення безкоштовних рекламно-інформаційних матеріалів про діяльність компанії та проведення рекламної компанії 2. Створення єдиної служби маркетингу на підприємстві 3. Збільшення ринкової частки компанії за рахунок створення нових виробів і завоювання нових сегментів ринку
Погрози (T)	ST-стратегія	WT-стратегія
<ol style="list-style-type: none"> 1. Уповільнення темпів економічного розвитку 2. Збільшення податкового преса 3. Зростання цін на борошно, у зв'язку з фінансовою кризою 4. Розвиток технології електронних комунікацій 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення системи обліку зі зниження витрат 2. Застосування сировини із додаванням зерна низького сорту 3. Створення системи електронних продажів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення каналів товароруку 2. Створення системи зворотного зв'язку з клієнтами компанії 3. Розвиток технологій і продуктів без використання великої кількості енергії

– на підприємство впливають наступні загрози - політична ситуація в країні, інфляція;

– підприємство використовує наступні напрямки аналізу – цінова політика; аналіз продуктивності роботи персоналу; аналіз рентабельності, ліквідності; аналіз технології виробництва; організаційної структури; система кар'єри та імідж організації;

– підприємство має сильні сторони в іміджі та кваліфікації робочого

персоналу, але існує багато конкурентів, що впливають як на об'єм продаж так і на цінову політику;

– підприємство розвиває систему точок продажу, що допомагає підтримувати конкурентне становище та збільшувати виробництво.

У цілому підприємство має перспективи в подальшому розвитку, але потрібно розробляти стратегічні напрями та вдосконалювати обладнання яке має великий знос.

Вважаємо, що необхідним є проведення PEST-аналізу, який розкриє більш детально позитивні та негативні чинники впливу на ПАТ "Херсонський хлібокомбінат".

У найбільш спрощеній формі методика проведення PEST-аналізу є наступною:

1. Для кожної з чотирьох груп факторів обираються часткові фактори, які на думку експерта мають найбільший вплив на підприємство (або будуть мати в майбутньому). Кожен з факторів записується у відповідну строку спеціальної PEST-таблиці.

2. Кожен з часткових факторів оцінюється з точки зору його впливу на підприємство (+ – "позитивний"; – – "негативний").

3. Підраховуються всі позитивні і негативні оцінки, що встановлені по кожній групі факторів. Якщо позитивних оцінок більше – фактор макросередовища є позитивним для підприємства і необхідно розробляти шляхи по використанню його позитивного впливу. Якщо негативних оцінок більше – фактор макросередовища є несприятливим для підприємства і необхідно розробляти шляхи по зниженню його негативного впливу.

У табл. 3.4 проведемо PEST-аналіз тенденцій макросередовища, що мають істотне значення для ПАТ "Херсонський Хлібокомбінат".

Аналіз показав, що на підприємство в більшій мірі чинять негативний вплив політичні та технологічні фактори, оскільки серед визначених найбільш впливових з них, більшість отримали негативну оцінку. Це свідчить про значну політичну нестабільність в країні, а також низьку

активність держави в сфері технологічної та техніко-інноваційної підтримки вітчизняних підприємств. У процесі реалізації механізму управління фінансовою стійкістю застосовуються такі методи, як планування, оцінка та прогнозування.

Таблиця 3.4 – PEST-аналіз тенденцій макросередовища, що мають істотне значення для ПАТ "Херсонський Хлібокомбінат"

Політика	Оцінка	Економіка	Оцінка
1	2	3	4
Вибори президента	+	Інфляція	–
Зміни законодавства	–	Зниження податкового тиску	+
Посилення державного галузевого регулювання	+	Погіршення рівня платоспроможного попиту	–
Політична нестабільність	–	Корупція	–
Зміна політичного курсу країни	–	Високі проценти по кредитах	–
Заключення міждержавних договорів в сфері експорту молока	+	Підвищення мінімального рівня зарплати	+
Громадське невдоволення політикою уряду	–	Падіння ВВП	–
Політичне протистояння в Верховній Раді	–	Розвиток ринкової інфраструктури	+
Недосконалість законодавчої бази	–	Збільшення державних закупівель молока	+
Вплив опозиції на прийняття рішень президентом	–	Посилення державного контролю за ціноутворенням	–
Скорочення чисельності населення в регіоні	–	Прискорення темпів науково-технічного прогресу	+
Мода на нові продукти, що довго зберігаються	–	Збільшення рівня державних витрат на НДПКР	+
Відданість традиціям	+	Необхідність вкладання власних коштів в НДПКР	–
Відданість покупців вітчизняній продукції	+	Відсутність перспективи виробництва вітчизняної техніки	–
Вплив релігії на споживання продукції	+	Недостатність інноваційно-інвестиційного досвіду	–
		Підвищення рівня наукомісткості продукції	–
		Скорочення життєвого циклу технологій	–

За даними попередніх даних на 2019 рік та планового балансу на 2020 рік, наданих відділом планування ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" (див. додаток К), проведемо розрахунки прогнозного значення фінансової

стійкості у табл. 3.5-3.6.

Проведені розрахунки показали, що у 2019 році відбудеться покращення фінансової стійкості, хоча стан і залишиться кризовий – нестача власних оборотних коштів зменшиться на 1,57% до 14025 тис. грн. порівняно з 2018 роком. В результаті зменшення запасів на 20,27% або на 1731 тис. грн. порівняно з 2018 роком відбудеться дещо зростання фінансової стійкості підприємства. Відбудеться зростання постійних пасивів менш швидкими темпами ніж активів, що важко реалізуються.

Таблиця 3.5 – Прогнозне значення абсолютних показників фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" на 2019 - 2020 рр.

Показник	2018 рік, тис.грн	Прогноз 2019 рік, тис.грн	Прогноз 2020 рік, тис.грн	Відхилення (+, -) показника 2019 р. порівняно з 2018 р.		Відхилення (+, -) показника 2020 р. порівняно з 2019 р.	
				абсолют- не, тис.грн.	віднос- не, %	абсолют- не, тис.грн	віднос- не, %
1. Постійні пасиви (ПП)	18415	20564	24820	2149	11,67	4256	20,70
2. Активи, що важно реалізуються (АВР)	24122	27779	27941	3657	15,16	162	0,58
3. Власні оборотні кошти (ВОК)	-5707	-7215	-3121	-1508	26,42	4094	-56,74
4. Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	5230	9158	11400	3928	75,11	2242	24,48
5. Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	-477	1943	8279	2420	-507,34	6336	326,09
6. Короткострокові кредити банків (КК)	0	0	0	0	-	0	-
7. Загальна сума основних джерел фінансування запасів	-477	1943	8279	2420	-507,34	6336	326,09
8 Запаси (З)	8541	6810	6491	-1731	-20,27	-319	-4,68
9. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів	-14248	-14025	-9612	223	-1,57	4413	-31,47
10. Надлишок (нестача) власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань	-9018	-4867	1788	4151	-46,03	6655	-136,74
11. Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	-9018	-4867	1788	4151	-46,03	6655	-136,74

У результаті нестача власного оборотного капіталу збільшиться на 26,42% або на 1508 тис. грн. порівняно з 2018 роком. Нестача власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань зменшиться порівняно з 2018 роком так як довгострокові зобов'язання зростають. Нестача основних джерел фінансування запасів зменшиться на 4151 тис. грн. порівняно з 2018 роком, на що вплинуло також зростання довгострокових зобов'язань.

Таблиця 3.6 – Прогнозне значення показники фінансової стійкості підприємства ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" на 2019-2020 рр.

Назва показника	2018 рік	Прогноз 2019 рік	Прогноз 2020 рік	Відхилення (+, -) показника 2019 р. порівняно з 2018 р.		Відхилення (+, -) показника 2020 р. порівняно з 2019 р.	
				абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
Коефіцієнт автономії	0,383	0,396	0,451	0,013	3,413	0,055	13,732
Коефіцієнт фінансової залежності	2,608	2,522	2,218	-0,086	-3,300	-0,306	-12,074
Коефіцієнт фінансового ризику	1,608	1,522	1,218	-0,086	-5,352	-0,306	-20,006
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,310	-0,351	-0,126	-0,041	13,212	0,225	-64,160
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,217	0,330	0,408	0,113	52,053	0,078	23,760
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,221	0,308	0,315	0,087	39,303	0,007	2,149
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,779	0,692	0,685	-0,087	-11,162	-0,007	-0,957

У 2020 році також продовжуватиме покращуватись фінансова стійкість – нестача власних оборотних коштів зменшиться на 31,47% до 9612 тис. грн. порівняно з 2019 роком. Відбудеться зменшення запасів на 4,68% або на 319 тис. грн. порівняно з 2019 роком, а зростання постійних пасивів на 20,7% або на 4256 тис. грн. призведе до зменшення нестачі власного капіталу на 4094 тис. грн. В результаті зростання довгострокових зобов'язань підприємство нарешті отримало надлишок основних джерел фінансування запасів та

власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань в розмірі 1788 тис. грн.

У 2020 році прогнозується, що підприємство перейде в нормальну фінансову стійкість.

Згідно з проведеними розрахунками в табл. 3.6, у 2019 році всі коефіцієнти фінансової стійкості покращаться – показник автономії на 3,413% в результаті зростання власного капіталу більш швидкими темпами ніж позикового порівняно з 2018 роком. Коефіцієнт фінансової залежності зменшиться на 3,3%, а фінансового ризику на 5,352%. Погіршиться лише коефіцієнт маневреності власного капіталу на 13,212%. У зв'язку з зростанням довгострокових вкладень, коефіцієнт їх структури збільшиться на 52,053%. Покращиться і коефіцієнт незалежності капіталовкладень на 0,087 п.п.

У 2020 році всі коефіцієнти фінансової стійкості також покращаться – показник автономії на 13,732% в результаті зменшення позикового капіталу та зростання власного порівняно з 2019 роком. Коефіцієнт фінансової залежності зменшиться на 12,074%, а фінансового ризику ще на 20,006% до 1,218. Покращиться і коефіцієнт маневреності власного капіталу на 64,16%. У зв'язку з зростанням довгострокових вкладень коефіцієнт їх структури збільшиться на 23,76% порівняно з 2019 роком. Покращиться коефіцієнт незалежності капіталовкладень на 0,007 п.п.

Таким чином, прогнозований баланс дає більш детальну картину значення майбутніх коефіцієнтів. В прогнозованому балансі враховано, що для подальшого розвитку підприємства та розширення виробництва продукції необхідним буде у 2020 році залучати довгострокові позикові кошти, а чистий прибуток буде направлений на збільшення власного капіталу, що покращить значення всіх показників фінансової стійкості і підприємство перейде в нормальну фінансову стійкість. Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю полягає у постійному розрахунку коефіцієнтів, порівняння їх з показниками попередніх років і на основі отриманих даних розробляти нові напрямки її підвищення. Також при

розробці прогнозних показників та плануванні капіталу потрібно враховувати вплив зовнішнього середовища, а саме - зміна податків, зміна цін на сировину під впливом інфляції, проведення антиінфляційної політики урядом та інші.

3.3 Фінансові інвестиції як складова підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат"

Аналіз стану підприємства ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" показав, що на підприємстві за період 2016-2018 роках спостерігалися проблеми з отриманням чистого прибутку із-за великої собівартості продукції, показники рентабельності та ліквідності залишаються дуже низькими. Також в м. Херсон та Херсонській області збільшується конкуренція.

Для вирішення цих проблем керівництво вирішило побудувати новий цех по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні", цей вид продукції має найбільший попит. Це дасть змогу збільшити частку ринку та конкурентоспроможність підприємства. Такий проект є досить ефективним і здатен збільшити обороти підприємства як мінімум у два рази.

Наступним етапом буде залучення інвесторів. Але тут потрібно усвідомлювати, що ніхто не буде вкладати гроші у "лежаче" підприємство. Інвестиції вкладаються в розвиток підприємства, а не у його оживлення. Залучення інвестицій, як правило, припадає на період або після реорганізації, або після наведення порядку. Таким чином, попередній етап можна вважати підготовчими по відношенню до другого.

Для покращення фінансового стану підприємства, що досліджується, системи його керівництва, раціоналізації його фінансових ресурсів пропонується провести наступні заходи:

- розробити фінансову стратегію приросту власних фінансових

ресурсів за рахунок оптимізації товарного асортименту та зниження собівартості випускаємої продукції;

- в організаційно-управлінській структурі підприємства виокремити фінансово-економічний відділ, розробити положення про відділ та посадові інструкції;

- організувати теоретичну перепідготовку кадрів усіх економічних служб, включаючи бухгалтерських робітників з управління фінансовими ресурсами підприємства або за будь-якою іншою програмою аналогічного змісту;

- провести інвентаризацію основних засобів з метою виявлення технічно непридатного обладнання;

- розробити графік планових попереджувальних ремонтів основних засобів. Покращити контроль за їх використанням;

- розробити платіжний календар, контролювати стан розрахунків з постачальниками та замовниками;

- ввести в практику на постійній основі проведення економічного аналізу діяльності підприємства, сформувати інформаційно-аналітичну базу;

- розробити амортизаційну політику підприємства, включаючи самостійне визначення строків використання основних фондів та відповідно норм амортизаційних відрахувань, вибір методів нарахування амортизації, вибір строків та методів переоцінки основних фондів у відповідності з бухгалтерським стандартами;

- з метою зниження витрат на зберігання та забезпечення безперервної діяльності підприємства провести інвентаризацію виробничих запасів, виявити неліквідні, зіпсовані, дефіцитні запаси, визначити оптимальний об'єм виробничих запасів;

- здавати виробничі цехи, які простоюють в оренду.

Першочерговим заходом на підприємстві повинна стати оптимізація товарного асортименту випускаємої продукції та зниження її собівартості.

ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" є заводом з повним технологічним

циклом, який повністю забезпечений енергоресурсами та водою. Середній коефіцієнт зносу технологічного обладнання дорівнює 52,88%, що свідчить про необхідність вкладення масштабних інвестицій у реконструкцію та розвиток виробництва.

Підвищення рівня дохідності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" визначається передбаченим інвестиційним проектом розвитку підприємства при збільшенні обсягів виробництва та реалізації продукції (графік реалізації наведений у табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Графік реалізації проекту ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" на протязі 2021-2031 років

№ з/п	Найменування	Строк реалізації											
	Етапи	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	2026 рік	2027 рік	2028 рік	2029 рік	2030 рік	
1.	Закупівля обладнання	↔											
2.	Транспортування	↔											
3.	Монтажні роботи	↔											
5.	Організація виробничої діяльності		↔										
6.	Організація фінансової діяльності		↔										

В таблиці 3.7 наведено інвестиційні витрати ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" на виробництво хліба "Український домашній" та пряників "Північні".

В таблиці 3.8 розрахуємо прогностні обсяги виробництва продукції по інвестиційному проекту на рік по місяцям.

Як видно з таблиці 3.8 найбільші обсяги виробництва припадають на місяці, де найбільша кількість святкових днів – січень, травень та грудень.

Таблиця 3.7 – Інвестиційні витрати ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" на виробництво хліба "Український домашній" та пряників "Північні"

№ з/п	Найменування	Дата початку (закупівлі)	Тривалість місяців	Вартість робіт (тис. грн)	Амортизаційний період (років)
1	2	3	4	5	6
1.	Закупівля або виготовлення обладнання:				
2.	- Піч	01.01.2020-01.03.2020	3	67375	10
3.	- Монтажні роботи	01.01.2020-01.02.2020	3	25000	6
4.	- Налагодження	01.01.2020-01.03.2020	3	10200	
5.	- Транспортування	01.01.2020	1	14900	
6.	Разом			117475	

Таблиця 3.8 – Планування обсягів грошових потоків на 2021 рік по інвестиційному проекту

Місяць	Прогноз виробництва та реалізації, тис. грн
Січень	1380
Лютий	1170
Березень	1190
Квітень	1150
Травень	1290
Червень	1200
Липень	1240
Серпень	1140
Вересень	1180
Жовтень	1190
Листопад	1280
Грудень	1590
Всього:	15000

Розрахунок показників ефективності інвестиційного проекту по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні":

Строк окупності інвестицій:

$$T = \frac{117475}{15000 * (1 - 0.25) + 11547.5} = 5.15 \text{ (років)}$$

Відповідь з розрахунку є очевидною: строк окупності інвестицій,

дорівнює 5,15 років, що набагато менше економічно виправданого строку окупності (десять років), тому придбання нового обладнання є економічно виправданим;

Прибуток на капітал:

$$H_{нк} = \frac{15000 * 10 / 10}{117475} * 100 = 12.8 \%$$

В таблиці 3.9 проведемо розрахунки дисконтованих грошових потоків.

Таблиця 3.9 – Розрахунки дисконтованих грошових потоків по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні"

№ з/п	Найменування	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	2026 рік	2027 рік	2028 рік	2029 рік	2030 рік
1	Інвестиції, тис. грн	67375	х	х	х	х	х	х	х	х	х
2	Чистий прибуток, тис. грн	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5	8262,5
3	Амортизаційні відрахування, тис. грн	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5	6737,5
4	Грошові потоки (ЧП+АВ), тис. грн	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000
5	Коефіцієнт дисконтування 12% річних	0,8929	0,7972	0,7118	0,6355	0,5674	0,5066	0,4523	0,4039	0,3606	0,3219
6	Дисконтовані грошові потоки	13393,5	11958	10677	9532,5	8511	7599	6784,5	6058,5	5409	4828,5

Загальний дисконтований дохід за весь термін використання обладнання:

$$NPV = 84751,5 - 67375 = 17376,5 \text{ тис. грн.}$$

Загальна сума грошового дисконтованого доходу за всі десять років використання інвестиційного проекту складає: 84751,5 тис. грн. Звідси чиста приведена вартість буде дорівнювати 17376,5 тис. грн.

Розраховуємо внутрішню норму прибутку:

$$150000 = 117475 * (1 + E_{вн})$$

$$\sqrt[10]{1,2769} = 1 + E_{вн}$$

$$E_{вн} = \sqrt[10]{1,2769} - 1 = 2,5 \%$$

Розраховуємо оцінку інвестованого проекту:

$$P_i = 84751,5 / 67375 = 1,26.$$

Отже, проект ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні" слід прийняти, враховуючи, що чиста приведена вартість дорівнює 17376,5 тис. грн., а показник рентабельності – 1,26.

Для підприємств, що працюють в умовах ринкової економіки життєво важливе значення має створення чітко працюючої системи збуту і власної організації.

Специфіка діяльності підприємства, його штатна структура і організація передбачає використання змішаних каналів збуту і підрозділів:

1. Через роздрібну торгівлю.
2. Через оптову торгівлю.

Хлібобулочні вироби – це повсякденний продукт, який користується попитом у всіх верствах населення з різним рівнем дохідності. На підприємстві існує оптова та роздрібна торгівля. Це є його сильною стороною збуту.

Основними каналами збуту продукції є:

- підприємство-виробник – роздрібна торгівля – споживач. За такою схемою розподіляється 50% продукції;
- підприємство-виробник – дрібний опт – роздрібна торгівля – споживач. Розподіляється 50 % продукції.

Цей товар покладається на метод масового розподілу. Для цього потрібно щоб продукція відрізнялася від іншої своїми особливими смаковими якостями, доступною ціною. Недоліком цієї групи товарів є те, що цей продукт швидко псується.

Кожне підприємство повинно перш за все визначити, яку мету воно переслідує, випускаючи конкретний товар. Якщо чітко визначити мету та положення товару на ринку, то простіше та легше сформулювати комплекс маркетингу та встановити ціну.

Забезпечення збуту – це головна мета підприємства, які здійснюють свою діяльність в умовах жорсткої конкуренції, коли на ринку багато виробників з аналогічними товарами. Цю мету підприємство вибирає якщо: по-перше, ціновий попит споживачів еластичний ($E_c > 1$); по-друге, підприємство бажає добитися максимального росту об'єму збуту та збільшення сукупного прибутку шляхом деякого зниження доходу з кожної одиниці товару; по-третє, підприємство припускає, що збільшення об'єму реалізації скоротить відносні витрати виробництва та збуту; в-четвертих, низькі ціни відлякують конкурентів; по-п'яте, існує великий ринок споживання. Для досягнення поставленої цілі необхідно використовувати занижені ціни; вони призначені для захвату більшої долі ринку та сприяють збільшенню об'єму збуту.

Можна добитися непоганих результатів в виробництві, випускаючи продукцію вищої якості і відносно невисокої собівартості, але все буде зведене нанівець із-за непродуманої збутової політики. Тому підприємство намагається здійснити ефективний збут за рахунок продажі продукції, необхідної ринкові, стимулювання збільшення об'ємів продаж, завойовуючи нові ринки збуту, підвищення якості продукції за рахунок відновлення виробничих фондів, тому що основні засоби підприємства на 60 % зношені і вимагають постійного ремонту, також необхідно реалізувати частину основних фондів підприємства, що безпосередньо не беруть участь у процесі виробництва. Все це робиться, з однієї сторони, на основі формування “свого” покупця, проведення ефективної цінової політики і т. п., а з іншої – шляхом ефективного забезпечення сировиною, необхідними матеріалами та устаткуванням по доступним цінам.

Основними елементами комплексу збуту є:

- реклама – будь-яка платна форма не персонального представлення і просування товару через засоби масової інформації, а також з використанням прямого маркетингу;
- стимулювання збуту – форма збуту товару шляхом

короткострокового використання стимулів з метою заохочення споживачів і посередників до здійснення купівлі;

- персональний продаж – вид збуту, який передбачає особистий контакт продавця з одним або кількома покупцями з метою продажу товару та налагодження тривалих стосунків з клієнтами;

- паблік рілейшнз (ПР), або зв'язки з громадськістю – діяльність спрямована на формування і підтримку сприятливого іміджу підприємства через налагодження стосунків між організацією та різноманітними контактними аудиторіями, ініціювання самим підприємством поширення інформації про товари, ідеї, послуги, яка надається як новина, а також запобігання та усунення небажаних чуток і ідей, які можуть зашкодити діяльності підприємства;

- прямий маркетинг – безпосереднє спілкування продавця / виробника з кінцевим покупцем, розраховане на певну реакцію шляхом використання різноманітних засобів комунікації (телефон, телебачення, реклама в Інтернеті, каталогах).

Для збільшення збуту на підприємстві ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" необхідно застосувати такі стратегії просування товару як:

- стратегія зміни реклами:

- 1) інтенсифікація реклами товару на окремих ринках;
- 2) розробка системи матеріального стимулювання дистриб'юторів;
- 3) організація розширення рекламних пакетів;
- 4) проведення нової рекламної компанії.

- стратегія зміни організації персонального продажу:

- 1) реорганізація торговельних представництв в окремих регіонах;
- 2) впровадження системи преміювання торговельних представників відповідно до досягнутих показників;
- 3) набір додаткової кількості торговельних працівників.

- стратегія збільшити охоплення виставковою діяльністю - розширити експозиції на основних галузевих виставках.

Для реалізації на підприємстві ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" маркетингових цілей застосовують такі види реклами:

- інформаційна – застосовується переважно для створення попиту на етапі виведення товару на ринок;
- переконуюча – проводиться на етапі зростання життєвого циклу товару для того, щоб переконати споживачів у перевазі певної марки товару і сприяти збільшенню обсягу продажу;
- нагадуючи – використовується на етапі зрілості для того, щоб змусити споживача згадати про товар;
- підсилююча – після купівлі запевняє покупців товару у правильності вибору;
- престижна – створює певний імідж підприємству.

Якщо маркетингова ціль реклами визначається як "збільшення обсягу продажу товарів", то одним із заходів, що сприятиме цьому, може бути зниження цін. А мета рекламної компанії за цих умов – поінформувати потенційних споживачів про розпродаж товарів.

ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" плануючи заходи щодо стимулювання збуту, має визначитися, на яку цільову аудиторію мають бути спрямовані ці заходи:

- споживачів;
- торгових посередників;
- торговий персонал фірми.

Залежно від адресатів заходів стимулювання збуту визначаються цілі та засоби стимулювання збуту:

- споживачів:

- 1) швидке збільшення обсягу продажу;
  - 2) заохочення споживачів випробувати новий товар;
  - 3) заохочення прихильників певної торгівельної марки та постійних покупців до повторних купівель;
- торгівельних представників:

- 1) стимулювання збільшення обсягів збуту та замовлення великих партій товару;
  - 2) залучення нових дистриб'юторів, торгових агентів до співпраці;
  - 3) спонукати роздрібну торгівлю розширити товарну номенклатуру, формувати товарні запаси, відводити кращі місця на полицях більше місця на вітринах магазинів, рекламний товар;
  - 4) знизити часові коливання в замовленні їхньої оплати посередникам.
- торгового персоналу підприємства:
- 1) збільшити обсяг збуту продукції;
  - 2) стимулювання ефективності діяльності відділів збуту;
  - 3) мотивація праці торгового персоналу фірми;
  - 4) сприяти підвищенню кваліфікації працівників, обміну досвідом між продавцями.

ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" для збільшення збуту повинно використовувати такі засоби стимулювання:

Стимулювання споживачів:

- знижки, які сприяють короткостроковому зростанню обсягу продажу;
- безплатні зразки товарів – споживачам пропонують на пробу невелику кількість товару;
- призи – існують три засоби стимулювання збуту за допомогою призів: лотереї, конкурси, ігри;
- премія – подарунки, які пропонують покупцям безплатно або за низькою ціною і використовують як стимул для купівлі рекламованого товару.

Існують такі форми премій:

- безплатні подарунки в упаковці;
- безплатні поштові пропозиції – покупці збирають етикетки або наклейки і надсилають за вказаною адресою на підтвердження купівлі, що дозволяє їм розраховувати на отримання подарунка або грошової премії від компанії;

– самоокуповані пропозиції нагадують безплатні поштові пропозиції, але споживач сплачує певну суму, яка покриває вартість товару, адміністративні, поштові витрати. По суті, споживач сплачує лише оптову ціну за товар, що і є його основною винагородою;

– стимулювання збуту на місцях торгівлі – розширення прямо в магазинах плакатів, стендів, вивісок, зображень товарів, пропонованих виробником;

– спільне просування – об'єднання зусиль двох або більше компаній при стимулюванні збуту своїх товарів.

Стимулювання посередників – це заходи, орієнтовані на оптових і роздрібних торговців з метою спонукати їх мати в запасі товари фірми та збільшити обсяги закупівлі:

- знижка за великий обсяг партії товару;
- знижка залежно від обсягу й обороту та повторних купівель;
- організація конкурсів дилерів, покликаних підвищити продуктивність їхньої праці;
- навчання та підвищення кваліфікації дилерів;
- знижка за придбання нового товару;
- залік за включення товарів фірми-виробника у номенклатуру торгового посередника, якщо цей товар не купували;
- реклама на місцях реалізації товару;
- безплатне надання певної кількості одиниць товару посередникові, обумовленого в договорі куплі-продажу за умови закупівлі певного обсягу товарів.

Стимулювання торгового персоналу:

- премії найкращим працівникам;
- надання додаткових днів відпустки найкращим працівникам;
- участь найкращих працівників у прибутках підприємства;
- моральні заохочення працівників – присвоєння почесних звань, поздоровлення та вручення пам'ятних подарунків керівництвом фірми з

нагоди свята та особистих урочистостей.

Персональний продаж є однією з найефективніших форм збуту товарів.

До основних управлінських рішень з персонального продажу можна віднести:

- визначення районів діяльності та чисельності торгового персоналу;
- організацію управління торговельним персоналом;
- планування продажу;
- навчання торгового персоналу.

До групи синтетичних засобів маркетингових комунікацій ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" які необхідно упровадити на підприємстві це:

- виставка-показ;
- торгово-промислова виставка;
- ярмарок;
- торговий ярмарок.

Спектр виставок, в яких підприємство може взяти участь, досить широкий. За спеціалізацію їх можна поділити на універсальні, багатогалузеві, галузеві та виставки споживчих товарів.

Участь підприємства у виставках може сприяти досягненню цілей, і пов'язаних і не пов'язаних із збутом, основними з яких є:

- пошук нових клієнтів;
- підтримання контактів з наявними клієнтами;
- укладання торгових угод;
- формування сприятливого іміджу фірми;
- пошук нових посередників;
- підтримування поінформованості споживачів щодо реклами товарів.

Таким чином, можна зробити висновок, що стимулювання збуту – один з найважчих методів стимуляційного впливу на покупця. Стимулювання збуту відіграє вирішальну роль на стадії зрілості життєвого циклу товару і на стадії впровадження, а також стає дуже ефективним у період інфляції.

Вирішуючи цю проблему, необхідно пам'ятати, що стимулювання

збуту потрібне для того щоб дати споживачеві знання про товар і його властивості.

Розрахуємо бюджет витрат на втілення додаткової реклами на 2021 рік в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – План бюджету витрат на втілення додаткової реклами на 2021 рік

№ з/п	Найменування	Витрати на місяць, грн	Витрати на рік, грн
1	Розробка дизайнерами реклами на білборди, брошури, газети та в транспорті	12000	12000
2	Встановлення 3 білбордів	7500	90000
3	Реклама в газеті	700	8400
4	Реклама "на" і "в" транспорті	7000	84000
5	Брошури з новою рекламою	2200	26400
	Всього:	29400	220800

Отже, на додаткову рекламу буде витрачено 220800 грн. на рік.

В таблиці 3.11 наведемо план виходу нової реклами за місяць.

Таблиця 3.11 – План виходу нової реклами, за місяць

№ з/п	Найменування	1 тиждень 1-7 число	2 тиждень 8-14 число	3 тиждень 15-21 число	4 тиждень 22-28 число	29-31 число
1	Реклама в газеті	1 число	8 число	15 число	22 число	не виходить
2	Реклама "на" і "в" транспорті	1 число	не виходить	не виходить	не виходить	не виходить
3	Брошури з рекламою	1 число тираж 300 одиниць	10 число	20 число	27 число	не виходить
4	Білборди	1 число	не виходить	не виходить	не виходить	не виходить

Отже, як видно з таблиці 3.11, раз в місяць 1 числа виходить реклама на транспорті, білборди; брошура за місяць вийде тиражем в 1200 одиниць по ціні 2,2 грн/од. (ціна станом на 10.11.2019).

Таким чином, проведене дослідження напрямків залучення фінансових інвестицій з метою підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" показало, що розроблений інвестиційний проект є вигідним, він швидко окупиться і принесе додатковий прибуток, який можна направити

на збільшення власного капіталу для покращення фінансової стійкості підприємства. Запропоновані заходи з покращення збуту продукції допоможуть реалізувати інвестиційний проект та підвищити імідж підприємства.

Висновки за розділом 3

Проведене дослідження забезпечення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" виявило наступне:

1. Досліджено використання методів аналізу ймовірності банкрутства для прогнозування фінансової стійкості, встановлено, що в 2016, 2017 та 2018 роках діяльність була стабільною, а ймовірність банкрутства відсутня і можна стверджувати, що в 2018 році по всіма розрахункам підприємство не може стати банкрутом, а затримка платежів відсутня, на що вплинуло величезне значення доходу від реалізації продукції по відношенню до балансу та його збільшення у 2018 році, а також зростання власного капіталу та чистих прибутків.

2. Розроблено шляхи удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах. В прогнозованому балансі враховано, що для подальшого розвитку підприємства та розширення виробництва продукції необхідним буде у 2020 році залучати довгострокові позикові кошти, а чистий прибуток буде направлений на збільшення власного капіталу, що покращить значення всіх показників фінансової стійкості і підприємство перейде в нормальну фінансову стійкість. Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю полягає у постійному розрахунку коефіцієнтів, порівняння їх з показниками попередніх років і на основі отриманих даних розробляти нові напрямки її підвищення. Також при розробці прогнозних показників та плануванні капіталу було

враховано вплив зовнішнього середовища, а саме - зміна податків, зміна цін на сировину під впливом інфляції, проведення антиінфляційної політики урядом та інші.

3. Запропоновано напрями залучення фінансових інвестицій з метою підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", а саме побудувати новий цех по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні", цей вид продукції має найбільший попит. Загальна сума інвестицій складає 67,375 млн. грн. Проект ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні" слід прийняти, враховуючи, що чиста приведена вартість дорівнює 17376,5 тис. грн., а показник рентабельності – 1,26. Для покращення збуту продукції запропоновані шляхи такі засоби стимулювання, як: стимулювання споживачів; надання премій; стимулювання посередників; стимулювання торгового персоналу; персональний продаж. Здійснені розрахунки щодо додаткової реклами, які показали, що на додаткову рекламу буде витрачено 220800 грн. на рік.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження в магістерській роботі на тему: «Сучасні методи оцінки фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення» можна зробити наступні висновки:

1. За результатами аналізу визначень сутності фінансової стійкості підприємства у різних вчених, з'ясовано, що фінансова стійкість – одна з найважливіших характеристик оцінки фінансового стану підприємства, яка визначає ефективне фінансове управління підприємством. Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу, при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. З'ясовано, що на фінансову стійкість впливають внутрішні та зовнішні чинники, які поділяються на три рівні. Наступним етапом дослідження буде аналіз методів оцінки фінансової стійкості підприємства.

2. Визначено, що інформаційною базою для оцінювання фінансової стійкості підприємства є дані: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал, дані статистичної звітності та оперативні дані. Для оцінки фінансової стійкості використовуються наступні методи: абсолютних показників; відносних показників; ресурсний метод; ресурсно-управлінський метод; метод, заснований на стохастичному аналізі. Подальші дослідження будуть присвячені механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

3. Розглянуто механізм управління фінансовою стійкістю підприємства для її забезпечення в сучасних умовах, який виявив, що ефективність процесу управління фінансовою стійкістю підприємств, в першу чергу, залежить від системи його інформаційного забезпечення. Її формування забезпечує обґрунтування альтернативних варіантів рішень і здійснення на цій основі безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних

показників, необхідних для здійснення аналізу, прогнозування та підготовки оперативних управлінських рішень за всіма напрямками та цілями управління фінансовою стійкістю на підприємстві. Управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня.

4. Надано загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", яка показала, що в 2018 році відбуваються як позитивні зміни в господарській діяльності підприємства, так і негативні. Відбувається збільшення чистого доходу більш швидкими темпами, ніж собівартості продукції, стабільна робота персоналу, зросла заробітна плата і підприємство отримало великі чисті прибутки. Також позитивним є покращення всіх фінансових коефіцієнтів. Негативним є скорочення персоналу на 12 осіб, недостатні показники ліквідності, автономії та відсутня маневреність. Також на підприємстві необоротні активи перевищують оборотні, що говорить про низьку ліквідність активів, а абсолютна ліквідність дуже низька із-за невеликого розміру грошових коштів та їх еквівалентів, розмір яких потрібно збільшувати як мінімум у 2 рази.

5. Зроблено аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", який показав, що підприємство має кризовий фінансовий стан протягом 2016-2018 років. У першу чергу, це пов'язано з великим розміром активів, що важко реалізуються. У 2017 році відбулося погіршення фінансового стану порівняно з 2016 р., в результаті

зростання позикового капіталу більш швидкими темпами, ніж власного, а у 2018 році відбулося покращення всіх показників в результаті зростання власного капіталу.

6. Проведено інтегральну оцінку фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", яка виявила, що протягом 2016-2018 років відбувається: зменшення індикатора фінансової стійкості через зростання позикового капіталу та активів; на основі аналізу стабільного зростання спостерігається покращення фінансової стійкості через перевищення темпів зростання власного капіталу над позиковим капіталом у 2018 році; узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості виявив в 2018 році погіршення фінансової стійкості в результаті погіршення коефіцієнта довгострокового залучення коштів, коефіцієнт реальної вартості майна та коефіцієнта постійного активу.

7. Досліджено використання методів аналізу ймовірності банкрутства для прогнозування фінансової стійкості, встановлено, що в 2016, 2017 та 2018 роках діяльність була стабільною, а ймовірність банкрутства відсутня і можна стверджувати, що в 2018 році по всіма розрахункам підприємство не може стати банкрутом, а затримка платежів відсутня, на що вплинуло величезне значення доходу від реалізації продукції по відношенню до балансу та його збільшення у 2018 році, а також зростання власного капіталу та чистих прибутків.

8. Розроблено шляхи удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах. В прогнозованому балансі враховано, що для подальшого розвитку підприємства та розширення виробництва продукції необхідним буде у 2020 році залучати довгострокові позикові кошти, а чистий прибуток буде направлений на збільшення власного капіталу, що покращить значення всіх показників фінансової стійкості і підприємство перейде в нормальну фінансову стійкість. Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю полягає у постійному розрахунку коефіцієнтів, порівняння їх з показниками попередніх

років і на основі отриманих даних розробляти нові напрямки її підвищення. Також при розробці прогнозних показників та плануванні капіталу було враховано вплив зовнішнього середовища, а саме - зміна податків, зміна цін на сировину під впливом інфляції, проведення антиінфляційної політики урядом та інші.

9. Запропоновано напрямки залучення фінансових інвестицій з метою підвищення фінансової стійкості ПАТ "Херсонський хлібокомбінат", а саме побудувати новий цех по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні", цей вид продукції має найбільший попит. Загальна сума інвестицій складає 67,375 млн. грн. Проект ПАТ "Херсонський хлібокомбінат" по виробництву хліба "Український домашній" та пряників "Північні" слід прийняти, враховуючи, що чиста приведена вартість дорівнює 17376,5 тис. грн., а показник рентабельності – 1,26. Для покращення збуту продукції запропоновані шляхи такі засоби стимулювання, як: стимулювання споживачів; надання премій; стимулювання посередників; стимулювання торгового персоналу; персональний продаж. Здійснені розрахунки щодо додаткової реклами, які показали, що на додаткову рекламу буде витрачено 220800 грн. на рік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамчук М. Ю. Систематизація підходів до визначення економічної сутності поняття "фінансова стійкість підприємства" / М. Ю. Абрамчук, А. О. Сокур // Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка. - 2014. - № 3. - С. 102-107. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2014_3_12.
2. Антипенко Є. Підвищення фінансової стійкості підприємства / Є. Антипенко, В. Доненко, А. Корогодська // Економічний аналіз. – 2013. – № 9. – С. 29-32.
3. Артус М. М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / М. М. Артус // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 54-59.
4. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 2. – С. 98-101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_2_18. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 18.10.2019.
5. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 2. - С. 98-101. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_2_18.
6. Безугла Т. В. "Економічна стійкість" та "Фінансова стійкість" [Електронний ресурс] / Т. В. Безугла // Молодий вчений. – 2014. – № 3(06). – С. 32-34. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_3\(06\)__8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_3(06)__8). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 16.10.2019.
7. Белікова Т.В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг»; Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2006. – 20 с.

8. Беялов Т. Е. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення / Т. Е. Беялов, А. В. Олійник // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2016. - № 12(2). - С. 22-26. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12\(2\)__6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12(2)__6).

9. Березін О.В. Стратегія підприємства: навчальний посібник / О.В. Березін, М.Г. Безпарточний. – Київ : Ліра-К, 2011. – 224 с.

10. Біла О.Г. Фінанси підприємств : навчальний посібник / О. Г. Біла, О. І. Юсипович, Т. В. Мединська. – Київ : Алерта, 2016. – 186 с.

11. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.

12. Василенко Ю. М. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення / Ю. М. Василенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 1. – С. 21-25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2015_1_6. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.10.2019.

13. Васильєв О. В. Методи прогнозування фінансової стійкості підприємства в умовах кризи / О. В. Васильєв, В. В. Гой // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 17. – С. 116-121. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_17_25. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 14.10.2019.

14. Ващенко Л.О. Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, 2005. – 20 с.

15. Вознюк А. О. Фінансова стійкість та її значення для економічного розвитку і безпеки підприємства / А. О. Вознюк // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(1). – С. 164-169. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9\(1\)__25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9(1)__25). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 15.10.2019.

16. Галазюк Н. М. Фінансова стійкість – передумова інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / Н. М. Галазюк, О. М. Зелінська // Економічний форум. – 2015. – № 2. – С. 268-272. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_2_45. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.10.2019.

17. Гапак Н.М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н.М. Гапак, С.А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2014. – Випуск 1 (42). – С. 191-196.

18. Гринкевич С. С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С. С. Гринкевич, М. А. Михалевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.5. – С. 110-114.

19. Довбня С.Б., Єременко О.Є. Теоретичні основи діагностики кризового стану підприємства. Сучасні тенденції функціонування та розвитку підприємств: загрози і виклики : колективна монографія. – Дніпропетровськ : Ліра, 2016. – С. 72-85.

20. Докієнко Л.Д. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Л.Д. Докієнко. – Київ, 2005. – 24 с.

21. Донченко Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства / Т. В. Донченко / Вісник хмельницького національного університету. – 2011. – № 1. – Т. 1. – С. 23-27.

22. Друри К. Производственный и управленческий учет / К. Друри. – Москва : ЮНИТИ, 2005. – 476 с.

23. Жовтопуп М. М. Фінансова стійкість підприємства як запорука успіху його розвитку / М. М. Жовтопуп // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2010. – Вип. 25(1). – С. 220-224. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2010_25\(1\)__49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2010_25(1)__49). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 16.10.2019.

24. Жукевич С. М. Фінансова стійкість підприємства в контексті сталого розвитку України / С. М. Жукевич, В. М. Рожелюк // Світ фінансів. - 2018. - Вип. 4. - С. 75-85. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2018_4_8.

25. Жукова Т. О. Морфологічний та контент-аналіз сутності поняття "фінансова стійкість" / Т. О. Жукова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 21. - С. 125-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_21_28.

26. Зорінець П. І. Економічна стійкість та фінансова безпека підприємства в умовах нестабільності ринку / П. І. Зорінець // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 9. - С. 148-152. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_9_31.

27. Іванов Ю.Б. Стратегія підприємства : підручник / Ю. Б. Іванов. – Харків : ВД “ІНЖЕК”, 2009. – 560 с.

28. Ігнатишин М. В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності / М. В. Ігнатишин, О. В. Алтухова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 2. – С. 104-112. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2014_2_21. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 18.10.2019.

29. Квасницька Р. С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва : навчальний посібник / Р. С. Квасницька. – Київ : Ліра-К, 2013. – 631 с.

30. Киш Л. М. Фінансова стійкість компанії в сучасних умовах / Л. М. Киш // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 36(2). - С. 75-79. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_36(2)_16).

31. Клівець П.Г. Стратегія підприємства : навчальний посібник / П.Г. Клівець. – Київ : Академвидав, 2007. – 320 с.

32. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК / І. М. Ковальчук. – Київ : КНЕУ, 2005. – 390 с.

33. Козак Л. В. Фінансова стійкість підприємницьких структур за видами економічної діяльності / Л. В. Козак // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Економіка. - 2009. - Вип. 11. - С. 266-273. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2009_11_34.

34. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. – Київ: Знання, 2000. – 378 с.

35. Косарева І. П. Механізм управління фінансовою стійкістю [Електронний ресурс] / І. П. Косарева, А. С. Бут // Молодий вчений. – №4 (44). – 2017. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4/158.pdf>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 01.11.2019.

36. Косарева І. П. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств [Електронний ресурс] / І. П. Косарева, Є. М. Удовика // Економіка та управління підприємствами. – Випуск 23. – 2018. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/48.pdf>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 02.11.2019.

37. Косова Т. Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / за ред. Т. Д. Косова, І. В. Сіменко. – Київ : Центр учб. л-ри, 2013. – 440 с.

38. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування : навчальний посібник / Г.О. Крамаренко. – Київ : ЦУЛ, 2003. – 262 с.

39. Курганський К. С. Фінансова стійкість підприємства: застосування апарату нечіткої логіки для прогнозування банкрутства / К. С. Курганський // Моделювання та інформаційні системи в економіці. – 2011. – Вип. 85. – С. 185-199. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mise_2011_85_20. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.10.2019.

40. Куцик В.І., Борисенко Н.В. Суть і аналіз фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умовах. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. Вип. 19.13. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2009. – С. 274-278.

41. Лахтіонова Л. А. Економічна категорія "фінансова стійкість" в сучасному фінансовому аналізі підприємницької діяльності / Л. А. Лахтіонова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2009. – Вип. 16(2). – С. 327-338. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2009_16\(2\)__55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2009_16(2)__55). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 13.10.2019.

42. Лищенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства / М. О. Лищенко // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 2. - С. 49-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2018_2_9.

43. Лісовий А.В., Чуницька І.І. Аналіз фінансових ресурсів як базис формування фінансового потенціалу. – Бізнес-Навігатор. – 2010. – Спецвип. 21. – С. 96-101.

44. Ловінська І. Г. Фінансова стійкість організації як індикатор економічного потенціалу / І. Г. Ловінська // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Вип. 1. – С. 252-259. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2014_1_21. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 14.10.2019.

45. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення / Н. А. Мамонтова : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Київ, 2001. – 24 с.

46. Маршалл Дж. Ф. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям / Дж. Ф. Маршалл. – Москва : ИНФРА, 1998. – 784 с.

47. Масленніков Є. І. Категорія фінансова стійкість в системі управління підприємством [Електронний ресурс] / Є. І. Масленніков // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2015. – Т. 2, вип. 1. – С. 104-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2015_2_1_14. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 18.10.2019.

48. Масленніков Є. І. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / Є. І. Масленніков // Ефективна економіка. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3928>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.10.2019.

49. Масленніков Є. І. Фінансова стійкість як наукова-практична проблема функціонування промислового підприємства / Є. І. Масленніков, Р. Е. Хашимі // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. - 2014. - Т. 1, вип. 2. - С. 83-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2014_1_2_12.

50. Мелень О. В. Фінансова стійкість підприємства як одна із складових його економічної безпеки / О. В. Мелень, Ю. В. Сидоренко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 66. – С. 160-165. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_66_27. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.10.2019.

51. Мисак Н. В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н. В. Мисак, О. І. Ященко / Науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.5. – С. 384-389.

52. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : Наказ від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 16.10.2019.

53. Ньюман Д. Л. Предпринимательский анализ финансов малого предприятия : учебник / Д. Л. Ньюман. – Москва : Интернет-трейдинг, 2006. – 126 с.

54. Олійник Т. О. Фінансова стійкість підприємства як основний показник фінансового стану / Т. О. Олійник, Т. В. Шеремет // Інвестиції: практика та досвід. - 2014. - № 23. - С. 35-37. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_23_10.

55. Онисько С.М. Фінанси підприємств : підручник для студентів вищих закладів освіти / С.М. Онисько, П.М. Марич. – Львів: „Магнолія 2006”, 2008. – 367 с.

56. Павловська В.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В.О. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – Київ : КНЕУ, 2007. – 592 с.

57. Пересада Т. Фінансова стійкість як визначальний індикатор при діагностиці імовірності банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності / Т. Пересада, О. Федорук // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 10(4). - С. 289-292. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10\(4\)__68](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10(4)__68).

58. Планування діяльності підприємства : навчальний посібник / А. Ф. Бурик, О. М. Світовий, О. Г. Мачушенко, [та ін.]. – Київ : Центр учб. л-ри, 2013. – 260 с.

59. Планування діяльності підприємства : навчальний посібник / за ред. О. М. Свінцицька. – Київ : Кондор, 2009. – 264 с.

60. Плиса В. Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства / В. Й. Плиса // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 67-73.

61. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 488 с.

62. Проволоцька О. М. Сучасні тенденції фінансової стійкості вітчизняних промислових підприємств [Електронний ресурс] / О. М. Проволоцька // Вісник ЖДТУ. – 2018. – № 1(83). – <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/127614/122512>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2019.

63. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б. І. Пшик // Вісник СевНТУ. Серія «Економіка і фінанси». – 2015. – № 138. – С. 91-96.

64. Рябенко Г.М. Шляхи покращення фінансового стану підприємства / Г.М. Рябенко. – [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: //

<http://finance.mnau.edu.ua/files/articles/2012-ryabenko-spfsp.pdf>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.10.2019.

65. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – Минск: Новое знание, 2002. – 704 с.

66. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. В. Савицька. – Київ: Знання, 2007. – 662 с.

67. Саліна А. В. Морфологічний аналіз поняття "фінансова стійкість підприємства" / А. В. Саліна // Управління розвитком. - 2014. - № 10. - С. 79-82. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_10_30.

68. Сарахман К. І. Фінансова стійкість як основна складова економічної стійкості підприємства / К. І. Сарахман // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 45-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_1_9.

69. Скаковська С. С. Фінансова стійкість підприємства та її забезпечення / С. С. Скаковська, Ю. В. Заблук // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. - 2017. - Вип. 1. - С. 72-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgr_ekon_2017_1_11.

70. Скляр Г. П. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств споживчої кооперації та його удосконалення в умовах перехідної економіки [Електронний ресурс] / Г. П. Скляр, О. О. Педик / // Українська кооперація. – 2011. – №3. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2011-3/num/Cskljjar.htm>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 16.10.2019.

71. Сметанюк О. А. Фінансова стійкість в системі фінансової безпеки підприємства / О. А. Сметанюк, С. О. Кругляк // Економічний простір. – 2014. – № 85. – С. 187-196. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2014_85_21. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 18.10.2019.

72. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Г.Г.

Старостенко, Н. В. Мірко. – Київ : ЦУЛ, 2006. – 224 с.

73. Стефанишин О. Фінансова стійкість підприємств сфери торгівлі як передумова їхнього розвитку: висновки для фінансового забезпечення / О. Стефанишин // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2016. - № 2. - С. 99-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echscenu_2016_2_20.

74. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – № 3. – С. 58-65. – Режим доступу: <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/367/313>.

75. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – 3-тє вид. – Київ : Каравела, 2008. – 352 с.

76. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко. – Київ: КНЕУ, 2008. – 554 с.

77. Тищенко О.М. Стратегія підприємства : конспект лекцій / О. М. Тищенко, Т. М. Чечетова-Терашвілі, О.В. Ревенко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 144 с.

78. Тридід О.М., Орехова К.В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія. – Київ: вид-во Університету БС НБ України, 2010. – 143 с.

79. Тульчинська С. О. Фінансова стійкість як складова економічної ефективності підприємства / С. О. Тульчинська, С. О. Кириченко, С. Н. Аларіки // Ефективна економіка. – 2018. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6215>.

80. Тюхтій М. П. Фінансова стійкість корпорації: теоретичні аспекти аналізу / М. П. Тюхтій, Л. В. Громоздова, О. В. Коваль // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. - 2014. - № 6. - С. 54–62. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2014_6_9.

81. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : навчальний посібник /

О.С. Філімоненков. – Київ : Кондор, 2005. – 400 с.

82. Хиггинс Р. С. Финансовый менеджмент : управление капиталом и инвестициями [Текст] / Роберт С. Хиггинс, Маргарита Раймерс ; [пер. с англ. А. Н. Свирид]. - Москва [и др.] : Издательский дом "Вильямс", 2013. - 463 с.

83. Хрумало А. Ю. Теоретичні аспекти дослідження поняття "фінансова стійкість" господарюючих суб'єктів / А. Ю. Хрумало // Управління розвитком. - 2014. - № 10. - С. 102-105. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_10_39.

84. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз : навчальний посібник / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 360 с.

85. Шаблиста, Л. М. Фінансова стійкість підприємства : сутність і методи оцінки / Л.М. Шаблиста // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. –С. 46-57.

86. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / О.О. Шеремет. – Київ: Вид-во "Кондор". – 2007. – 193 с.

87. Шовкопляс Н.В. Аналіз підходів до визначення сутності поняття "фінансова стійкість підприємства" / Н.В. Шовкопляс // Управління розвитком. – 2013. – № 15. – С. 147-149. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_15_66. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 14.10.2019.

88. Шуміло О. С. Взаємозв'язок категорій "фінансова безпека підприємства" і "фінансова стійкість підприємства" / О. С. Шуміло, К. В. Савченко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2017. - Вип. 2(2). - С. 38-42. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2\(2\)__9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2(2)__9).

89. Ягодка Д. В. Фінансова стійкість як характеристика ефективного функціонування підприємства / Д. В. Ягодка // Управління розвитком. – 2014. – № 13. – С. 88-90. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_13_39. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.10.2019.

90. <http://hleb.ks.ua> - офіційний сайт ПАТ "Херсонський хлібокомбінат"